

Ціна 2.00 дол.

НОВІ ДНІ

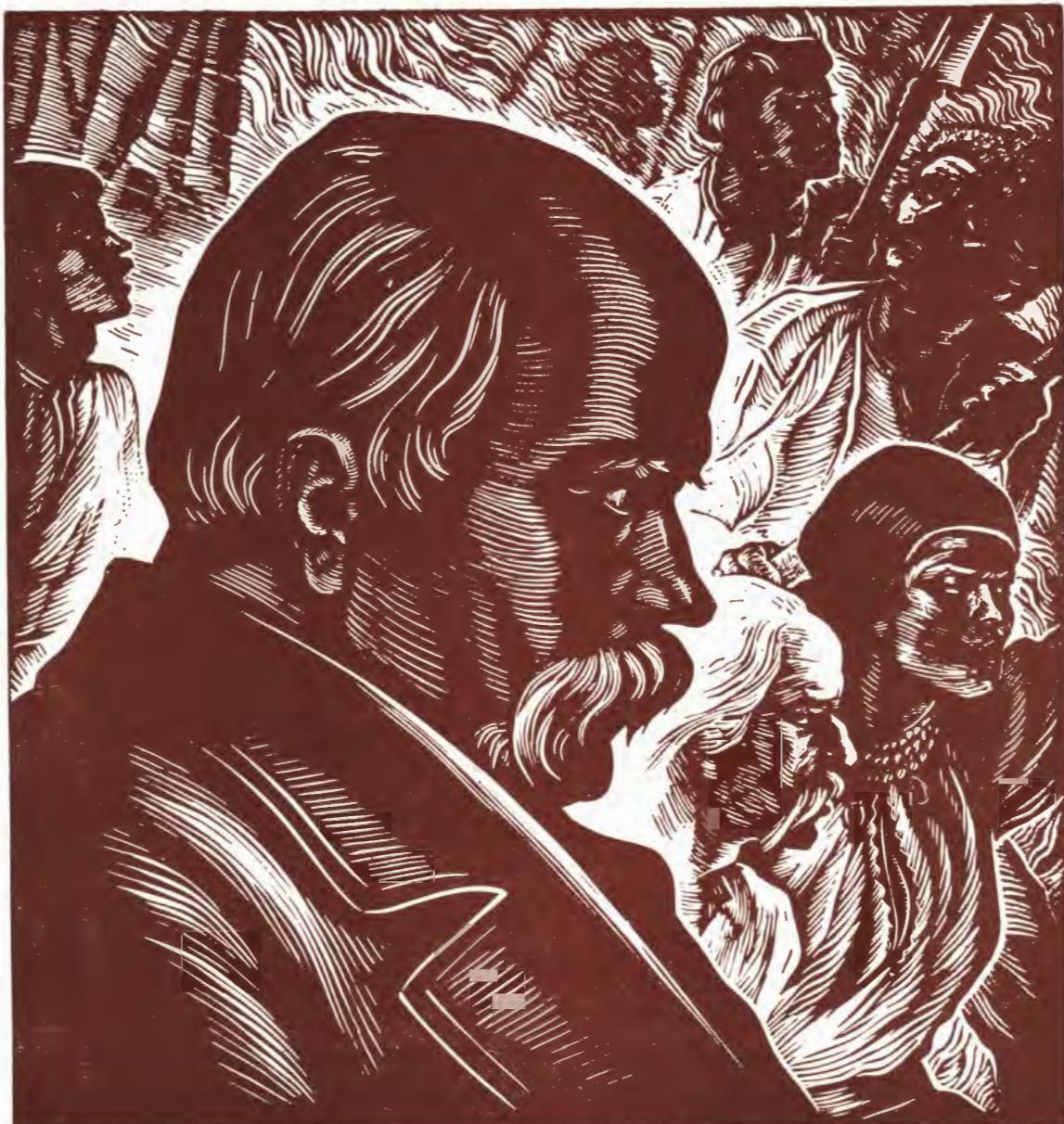
• NOWI DNI •

УКРАЇНСЬКИЙ УНІВЕРСАЛЬНИЙ ЖУРНАЛ

Vol. XXXIV.

БЕРЕЗЕНЬ — 1983 — MARCH

№ 397

NOWI DNI

A Ukrainian Monthly published every month
except August by the Nowi Dni Co. Ltd.
in Toronto, Ont., Canada
Editor-in-Chief: M. Dalney

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ І АДМІНІСТРАЦІЇ:

NOWI DNI

Box 126, Postal Station "N"
TORONTO, ONT., CANADA
M8V 3S4

Second Class Mail Registration Number 1668
International Standard Serial Number ISSN 0048-1017

Засновник і редактор 1950-1969 П. К. Волиняк

Видав
Спілка "НОВІ ДНІ" з обм. відповідальністю

РЕДАГУЄ КОЛЕГІЯ

Мар'ян Дальний -- головний редактор

Члени Редколегії: Тоня Горохович, Василь І. Гришко,
Дмитро Кислиця, Олексій Коновал, Іван Манастирський,
Карло Роговський.

Адміністратор — Григорій Мороз, тел. 252-4553

РІЧНА ПЕРЕДПЛАТА:

КАНАДА — 15 доларів

США — 15 доларів

АВСТРАЛІЯ — 14 австрал. доларів

Всі інші країни рівновартість 15 доларів
американських.

Чеки і грошові перекази виписувати на
"NOWI DNI".

НАШІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Австралії:

Mr. T. Myronenko, P. O. Box 302
Parlamenta, N. S. W. 2150 Australia

У Великобританії:

Mr. A. Bondarenko, 78 Kensington Park Rd.
London W. 11, England

На Чікаго і околиці:

Mr. D. Hrushetsky
2635 Spruce Street
River Grove, Ill. 60171, USA

На Філадельфію і околиці:

Mr. S. Jewsevskyj.
420 Woodhaven Place, Philadelphia, Pa. 19116
USA

На Бостон і околиці:

Mrs. L. Dijak, 115 Connell Dr.
Stoughton, Mass., 02072, U. S. A.

На Тандер Бей і околиці:

Mr. P. Swyrydenko, 133 Bethune Street
Thunder Bay "F", Ont. P7C 2G4

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

** — НОВА КНИЖКА ПРО ТАРАСА
ШЕВЧЕНКА

Фредерік Форсайт і Віт. Бендер — МОЛОДИЙ
УКРАЇНЕЦЬ — ГЕРОЙ АНГЛІЙСЬКОГО
ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ

Світ Волєшка — ЗАГУБЛЕНА ДИТИНА

Олексій Дозгій — СОВІСТЬ

Дмитро Луценко — ЖУРАВКА

Ол. Воронин — КНИЖКА СВІТЛОГО
ОПТИМІЗMU

Юрій Клиновий — МИКОЛА ПОНЕДІЛОК

Андрій Малишко — ОКСАНА

Юрій Соловій — "МАРІЯ ДОЛЬНИЦЬКА" —
МОНОГРАФІЯ

В. Чапленко — ВІДГУК З "ПОДЯКОЮ"
ОДНІЄІ НАШОІ ПИСЬМЕННИЦІ

Зиновій Лисько — З-ПІД ПИЛУ СТОРІЧ

Петро Рєснко — "ПРО ДУШУ В ПІСНІ"
М. ХОЛОДНОГО

Д.М. — ФАКСИМІЛЬНІ ВИДАННЯ В УКРАЇНІ

Юліян Мовчан — ПОСТУПАЮ ДО ІНСТИТУТУ
ЖУРНАЛІСТИКИ (Спогад)

Лев Яцкевич — ЖЮЛЬ ВЕРН — ТВОРЕНЬ
НАУКОВОЇ ФАНТАСІКИ

Макар Дуда — ЯКЦО ДУНАЙ СТРІНЕТЬСЯ
З ДНІПРОМ

Олександр Архімович — ЗМІНИ У СВІТОВІЙ
ПРОДУКЦІЇ ЗЕРНА

Ол. Третяк — ЧИ МОЖНА ЗАСЕЛИТИ ВЕНЕРУ?

Бен Малькін — КОРОЛІВСЬКА КОМІСІЯ
ВИВЧАЄ ЕКОНОМІКУ КРАЇНИ

Б. Александер. Євген Гаран. Світлана
Кузьменко-Грибівська. Валентина Кравченко
і інші — ЛИСТИ ДО РЕДАКЦІЇ

На першій сторінці обкладинки:

В. Касіян. Т. ШЕВЧЕНКО. Літографію.

- Передруки і переклади дозволені за поданням джерела.
- Статті з поданими іменами авторів не конче висловлюють погляди редакції.
- Незамовлених матеріалів редакція не повертає.
- Редакція не відповідає за зміст платних оголошень і застерігає собі право вилучати і скроочувати надіслані матеріали.

Рік XXXIV

НОВІ ДНІ

Укрїнський універсальний журнал

березень 1983

Література, наука, мистецтво, суспільне життя

НОВА КНИЖКА ПРО ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Гарвардське університетське видавництво і Український Науковий Інститут Гарвардського Університету повідомляють, що з'явилася друком англійською мовою книжка професора Григорія Грабовича *The Poet as Mythmaker: A Study of Symbolic Meaning in Taras Shevchenko (Поет-мітотворець: дослідження символіки Тараса Шевченка)*. Хоч про Шевченка, його творчість і його ролю в українській історії написано багато книжок і праць, проте символіка й структура його поезії дотепер систематично не досліджувалися. Проф. Віктор Вайнтрауб пише, що Грабовичева книжка є "важливим і стимулюючим переосмисленням великого українського поета. Вона показує Шевченка як далеко багатшу, набагато складнішу і цікавішу особистість, ніж та, яку традиційно представляється".

Провідна ідея книжки — це концепція, що в поезії Шевченка його мислення є передусім мітичне. Міт або мітичне мислення — це той код чи модель світу, в якому поет може не тільки передати суцільну візію минулого, сучасного й майбутнього України і, остаточно, людства, але й передати це так, що його слово назавжди лишається живим, вічно зворушливим "огненним словом". Міт діє не на раціональному, а на глибинному, емоційно-символічному рівні, а творець міту тим самим торкає струни підсвідомої колективної душі цілого народу. Це вміння Шевченка, як це відразу відчули його друзі Костомаров і Куліш, зазирнути в саму глибину національної душі, є саме тим, що робить його "Батьком Тарасом", "Пророком". Своерідний куль Шевченка перевищує всі подібні шанування поетів у інших народів. Це стверджив відомий російський письменник, критик і дисидент, Андрій Синявський (Абрам Терц), коли на засланні, під час роздумів про Шевченка, записав: "Я не знаю другого поета, якому би так поклонялися — масово, як святому, обливаючись слізами, як у церкві... перед іконою-портретом"...

Куль Шевченка, а передусім прикмети Шевченкової поезії, що його викликають, саме є предметом структуралістичної і символічної аналізи проф. Грабовича. На підставі цієї аналізу можна чи не

вперше відповісти на питання, на які дотеперішнє шевченкознавство не мало задовільних відповідей.

Головніші висновки автора — це передусім констатування факту, що "пророцтво" Шевченка є насправді суцільною й послідовно висловленою міленарною візією спасеного світу де корінні, здавалося б, нерозв'язні конфлікти (особисті, статеві, класові і національні) таки будуть розв'язані: "І на оновленій землі — Врага не буде, супостата, — А буде син, і буде мати, — І будуть люди на землі". Автор також твердить, що по своїй сутності Шевченко, помимо явних богоchorих моментів, є релігійний поет. Його релігійність не є правовірна, ані офіційна, вона є глибинна. Глибинна релігійність Шевченка полягає в тому, що він свідомо і підсвідомо бачить себе як спасителя, який спасе свій народ тим священим Словом, що відкрилося тільки йому, і який відкупить "гріхи" свого народу своїм же стражданням. Остаточні висновки проф. Грабовича торкаються питання традиційних інтерпретацій Шевченка. Він доводить, що насильна політизація Шевченка — по обох сторонах ідеологічних барикад — радикально спрощує і зубожує суть його поезії. В своїй поезії Шевченко не є ані "революційним демократом" в дусі Чернишевського і Добролюбова, як це безупинно проголошує радянська критика, ані "державником", протонаціоналістом, як це твердять націоналістичні критики. Навпаки: основний рівень його поезії є символічний, структури його мислення є мітичні, а його розв'язка для України і людства є міленарним мітом.

Книжку *The Poet as Mythmaker* можна замовляти, пишучи на адресу:

Ukrainian Studies Fund — Publication
Harvard University
1583 Massachusetts Avenue
Cambridge, MA 02138, USA

Ціна книжки — \$12.50; чека проситься виписувати на — Ukrainian Studies Fund.

МОЛОДИЙ УКРАЇНЕЦЬ – ГЕРОЙ АНГЛІЙСЬКОГО ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ

Інтерв'ю з Фредеріком Форсайтом, автором нашумілого пригодницького роману "Devil's Alternative" ("Диявольський вибір"). Інтерв'ю записав і переклав українською мовою Віталій Бендер.

Фредерік Форсайт (Frederick Forsyth) є популярний англійський письменник в розквіті віку, проживає з родиною в Лондоні. Він написав чотири пригодницькі романи, які всі стали "бестселлерами". Автор має винятковий оповідницький талант і експресивно подає своїх героїв, яких читає бачить у весь час, як на екрані.

Його герої — сильні, волеві люди, що в одиночку стрясають суспільствами й державами. Фредерік Форсайт написав і видав п'ять книг: "Biafra Story", в якій, як кореспондент, описав здушення не без допомоги великорідженів незалежності Бяфри; "Odessa File" — викриття й унешкідливлення підпільної організації воєнних злочинців в Німеччині; "Day of the Jackal" — портрет найнятого вбивника та показ його винахідливості й геніальнosti в організації атентату на ген. де Голя; "Dogs of War" про долю, мораль й душевні конфлікти білих солдатів-найманців в Африці.

Але найновіший роман Фредеріка Форсайта, "Диявольський вибір", має особливий інтерес для нас, українців, оскільки один з головних персонажів цього твору, Анді Дрейк (Андрій Драч), є українець. Ми звернулися до цього близьчого англійського письменника з низкою питань. Понижче подаємо текст цієї цікавої зустрічі.

ПИТАННЯ Пане Форсайт, через низку об'єктивних і суб'єктивних причин ми, українці, переважно не викликаємо особливого зацікавлення з боку західних письменників. А коли трапляється, що вони зацікавляються нами, то обов'язково відносять нам велику кривду. Як правило, будь то в романах чи в документальних творах нас малюють людинонависниками, погромниками, зрадниками і взагалі безвартісними одиницями. Постає враження, що всі інші нації складаються з добрих, поганих і байдужих, а тільки до нас чомусь ця мірка не стосується, ми всі погані.

Може якраз тому багато з нас були приемно здивовані, що один з героїв вашого "Диявольського вибору", молодий український терорист, поєднує багато гуманних рис і підкреслено шанує людське життя. Наприклад, його поведінка на захопленому кораблі є в разючому контрасті до поводження справжніх терористів. Що саме змушило вас малювати цього українця в таких симпатичних кольорах?

ФОРСАЙТ: Насамперед, дозвольте мені зазначити, що коли я вирішив включити українця поміж головних персонажів твору, то не мав ніяких

упереджень до вашої нації. Сказати правду, приступаючи до глибших досліджень у зв'язку з романом, я знову дуже мало про Україну, тому й не було причин для будь-яких упереджень. Я виводив Андрія Драча без оглядання на якісь специфічні "національні" риси, а керувався лише його "націоналізмом", який, як знаєте, не є властивий лише українцям. Я зробив його гуманним тому, що помимо горіння вчинити щось виняткове з метою звернути увагу світу на долю України, він, як мені здавалося, не мусів з цієї причини тайти в собі жорстоку безсердечність супроти інших, в цьому випадку супроти скандінавських моряків. Поза схемою заплянованих дій він не мав потреби вдаватися до грубого розбою. А потім мені здавалося, що оскільки він дістав добру освіту і це був його перший акт насилля, то він взагалі ще не мав часу й нагоди затверднати серцем в такій мірі, як люди, для яких насилля є щоденним способом життя.

ПИТАННЯ: На ролях загарбника шведського корабля ви могли обрати якогось іншого радянського "націонала", скажемо грузина, вірменина чи литовця, бо ж усі вони виявляють сильні антиросійські почуття. Але ви обрали українця. З якихось особливих міркувань?

ФОРСАЙТ: Цей момент, тобто вибір українця на цю роль є вирішальним. Поперше, мені була потрібна людина з антиросійськими настроями. І я почав приглядатися до антиросійських, а не тільки антирадянських, рухів в СРСР. Ясно ж, що націоналістичні рухи враз прикували мою увагу. Ви маєте рацію, націоналістичні настрої проявляються і в других республіках. Але для Російської республіки Україна становить особливу цінність. Мої дослідження показали мені, що Російська республіка — далі я буду називати її Росією — домінує над іншими 14-ма республіками і зализаю рукою тримає їх у послусі. Вона є найбільшою і її населення найчисленніше, хоча перевага не дуже велика. Не-російські народи, особливо азійські й мусульманські, поволі переганяють росіян чисельним зростанням.

Україна є другою найбільшою республікою як територією, так і населенням. Звідси — тотальна русифікація України стає найголовнішою метою. І саме тому українські національні й незалежницькі рухи треба, з точки погляду Москви й КГБ, здушувати більш безоглядно, бо вони більш небезпечні, ніж інші рухи. А значить і люди, в моєму розумінні, які протистоять цим репресіям, повинні бути більш настирливі й рішучі. Іншими словами, якраз українець найбільш підходив до сюжету книги.

ПИТАННЯ: Пане Форсайт, в "Диявольському виборі" ви мистецькими засобами винятково сильно показали, що одчайдух чи гаряча голова, неза-

лежно якими високими ідеалами він керується, мусить в кінці опинитися в прогаши, бо інтеракція зовнішніх сил, які він звільняє до дії своїми вчинками, стає йому не під силу. Ні його власні засоби, ні сміливість, ні навіть самопожертва не є достатніми, щоб їй протистояти. Чи ця настава відзеркалює власне "вірую", чи вона стосується лише до цієї захоплюючої історії?

ФОРСАЙТ: Я вважаю, що сьогодні одній особі практично неможливо осягти поставлену мету, хіба би за її плечима стояла величезна організація. Мегрет Агча майже спромігся убити Папу, бо його культивувала, озброїла й скерувала болгарська служба терору на веління КГБ. Якщо б він був осягнув мети, то вчинив би найупішніший акт політичної, релігійної й культурної дестабілізації від часів Сараєва, постріл в якому започаткував Першу світову війну.

А наколи б він діяв сам, не маючи ніяких інших фінансів окрім власних, не маючи набору документів, не маючи завчасно знятих квартир, не маючи змоги змінювати свої особисті дані тощо, то йому заледве чи вдалося б зробити тих кілька пострілів.

Фактом є, що держави й великороджави хочуть гризутися поміж собою, але вони ретельно пильнують спільній інтерес, а саме, щоб якийсь злодійко, який не виявляє лояльності до жодної з цих потуг, та не виворожив своїми діями серйозної конфронтації між ними. Естаблішменти завжди будуть спільно ополчуватися проти таких діваків, бо вони являють собою завелику небезпеку не так спричиненням загибелі кількох людей, — до речі, естаблішменти, як такі, втратою життя не дуже переймаються, — як тим, що вони діють абсолютно безконтрольно.

А контроль нашого життя і всіх наших потягнень сьогодні відбувається через скрупульозну документацію й комп'ютеризацію в багато більшій мірі, ніж будь-коли. Сьогодні Гавріло Прінціп заледве чи спромігся б потиснути курок, як це він зробив в Сараєві, бо його напевно вислідили б і заарештували ще перед його прибуттям до міста.

ПИТАННЯ: Герой вашої книги "Odessa File", діючи з вищих мотивів, спромігся майже голіруч унешкідливити туго сплетену організацію воєнних злочинців. В книзі "Day of the Jackal" найнятій вбивця, який все ж є твердою й посвяченою людиною, перемігши й обійшовши з великою винахідливістю безліч перепон, гине в останню хвилину перед здійсненням атентату. Мораль в обох випадках досить ясна: добро мусить і повинно перемогти; зло мусить і повинно загинути.

Андрій Драч, також сильна й посвячена натура, гине, не осягнувши нічого. Має це означати, що не зважаючи на його благородні цілі і гуманне обходження з закладниками, ви всерівно ставите його в категорію зла?

ФОРСАЙТ: Вибачте, але мені здається, що те, що ви називаєте "ясною мораллю" не є аж таким ясним. Шакал в книзі "Day of the Jackal" майже осягнув свої мети. Пітер Міллер в "Odessa File" теж майже вийшов переможцем. Майже, бо як

пам'ятаєте, Решман таки втік до Південної Америки в безлечне місце. Кат Шанон в "Dogs of War" практично осягнув свого, але втратою власного життя. З цього видно, що я намагаюся дивитися на речі не через призм добра й зла. Не всі з моїх героїв є чисті, без ніяких плям, і не всі з них тотально негативні. Якщо в моїх книгах є мораль, то її можна висловити так: індивідууми, що діють на власну руку, повинні вважати себе щасливими, якщо осягнуть хоч частку з заплянованого. Бо в більшості випадків речі, надзвичайно важливі в глобальному розрізі і про існування яких ці особи й не підозрюють, вимагають, щоб одиночний ідеаліст взагалі не мав ходу.

Андрій Драч взагалі не підозрівав і не знав, що його вимріяна спроба оборонити Україну геройським вчинком могла розбити в друзки терпеливо змонтовану глобальну угоду про роззброєння. Не з якихось моральних міркувань, а якраз з потреби рятувати угоду, його треба було усунути з арени.

ПИТАННЯ: Дозвольте мені порушити інші аспекти. Пане Форсайт, в "Диявольському виборі" ви допустилися кількох помилок в показі українців як нації. Деякі є тривіальні, але кілька — дезінформуючі. Наприклад, ви сугеруєте читачеві Драчевими устами, що всі українці є католики та що вони, неподібно до росіян, користуються латинською абеткою. Фактично ж, величезна більшість з нас є православні, а католики становлять невелику меншину. Всі українці послуговуються кирилицею так само, як нею користуються греки, болгари, серби, білоруси і, зрозуміло росіяни. Чи цей недогляд стався з вашого помилкового враження чи, може, ви стали жертвою чиєсь дезінформації?

ФОРСАЙТ: На ці помилки мені було звернено увагу відразу ж після виходу книги і я вибачився за цей промах. Батько Драча є карпатець і мені казали, що найдалі висунені на захід частини України, які ще відомі як Галичина й Рутенія, через довге перебування в складі Австро-Угорщини, а опісля Польщі, були переважно заселені католиками-уніятами, які користувалися латинською абеткою.

Але в одному місці я ясно зазначив, що більша, цебто східня, частина України була православною і користувалася кирилицею. Що ж, помилка щодо західньої України таки сталася, і сталася вона тому, що мене невірно поінформував українець, батьки якого прибули з Галичини.

ПИТАННЯ: Моє попереднє питання викликане досить поширеним на Заході поглядом, що лише галицькі українці та українські католики стремлять до незалежної української держави, тоді як насправді українці всіх релігійних переконань і всіх земель підтримують цю ідею. В результаті, деякі українські рецензенти вашої книги зазначили, що Українська Справа у вашому викладі видається дещо "неповною". Чи ви погоджуєтесь з цим критицизмом?

ФОРСАЙТ: По моєму, це несправедливо. Я присвятив досить місця для опису розвитку всеукраїнського національного сумління, торкнувшись

твірів Шевченка та інших світил, а особливо познайомив читача з молодими поетами, яких називають шестидесятниками. Пам'ятайте, що, після всього, в романі не можна нагромаджувати історичне тло без кінця. Я писав розвагову річ, а не історію. А між тим, я згадав про підпал кагебівцями національної бібліотеки та інші репресії, здійснені царями, Сталіном, Брежнєвим проти всієї України та проти її національної літератури, поезії й філософії.

ПИТАННЯ: Нам відомо з багатьох опублікованих джерел, що перед тим, як стати професійним письменником, ви довший час займалися політичним журналізмом. Та й з "Диявольського вибору" видно, що СРСР для вас не являється терра інкогніта, якою, на жаль, він і досі відається багатьом західнім кореспондентам. Чи, на ваш погляд, різні національності в СРСР колись спроможуться створити свої власні держави, чи, може, їхня справа є абсолютно безнадійною?

ФОРСАЙТ: Це — широчезне питання. Так, 12 років я був журналістом, вісім з яких — за кордонним кореспондентом. Я побував у Східній Німеччині, в Чехословаччині, в Угорщині, так що Російська імперія не є для мене якоюсь таємницею. Взявшись за попередні дослідження у зв'язку з "Диявольським вибором", я відвідав Москву і пробув там тиждень. Але експертом у російських справах я себе не вважаю.

Що ж до другої частини вашого питання, то після скрупульозних досліджень я переконався ось у чому: керує Радянським Союзом комуністична партія, яка припрагла до своєї ідеології російське націоналістично-шовіністичне переконання. А це свідчить, що компартія і її провідники просто продовжують царську політику панування на тому величезному просторі. Вивершилася національним аспіраціям не-російських народів не буде дозволено. Всі зусилля буде скеровано на те, щоб з цих аспірацій нічого не лишалося. Це осягатиметься безоглядним контролем з боку КГБ і навіть запряганням до акцій військових сил та вірних "націоналів" з місцевих партійних ієрархій. Мимо нашої уваги не проходить такий цікавий факт: всякий достойник КГБ, якщо він не росіянин, мусить спочатку доказати свою вірність диким переслідуванням свого власного народу, про що свідчить випадок з Федорчуком.

Та, сказавши це, я також мушу підкреслити, що існує інший шлях. Перед радянською імперією стоять три проблеми: перше, вона неспроможна прохарчувати себе ані сьогодні, ані завтра; друге, вона мусить поширюватися територіально, бо для її провідників цей шлях є надійним засобом відвертання уваги народних мас від внутрішніх економічних труднощів, але цілком можливо, що її територіяльна екансія вступила в полосу заникання — афганська афера направду була відчайдушним і помилковим кроком; третє, чисельність і відповідна самопевність не-росіян, особливо східних народів, не малі, а навпаки, збільшується.

Мені здається, що якщо імперія трісне, то більш усього зсередини, спочатку повільно, а далі з наростию темпом. Небезпеку в такій ситуації становитиме те, що люди в Кремлі можуть з роз-

пачу вдатися до сміливіших авантур за кордоном, в намаганні викликати єдність і солідарність відома та цим відвернути увагу своїх підвладних від внутрішньої кризи. Якраз у цій площі жевріс найбільша небезпека нової війни.

Якщо до такої ситуації не дійде, то партія і її виконавець, КГБ, всерівно опиняться віч-на-віч із все зростаючими вимогами змін. А ми знаємо, що коли в будь-якій імперії настають зміни, і коли її централізована влада починає крипитися, то процес кришення дуже тяжко зупинити. Політbüro знає про це і тому тримає в резерві велетенські антидоти. Отже, якщо імперія й почне розламуватися зсередини, то до початкових струсів ще дуже далеко.

ПИТАННЯ: З ваших перших трьох романів — "Odessa File", "Day of the Jackal" і "Dogs of War" — зроблено епічні довгометражні фільми під тими ж назвами. Чи можна сподіватися, що й "Диявольський вибір" теж появиться на екрані?

ФОРСАЙТ: Всі великі фільмові студії уважно обміркували можливості екранізації цього твору і всі прийшли до висновку, що потрібний величезний бюджет, щоб переплавити книгу в фільм з затриманням усього авторового задуму. Жодна з них на такі великі капіталовкладення не осмілилася. Зараз ідуть переговори, щоб зробити телевізійну серію, шість одногодинних частин. Все ж не можу запевнити, що це починання швидко "злетить" з землі.

ПИТАННЯ: Чи ви працюєте зараз над новим романом? Якщо так, який його сюжет і коли книга вийде друком?

ФОРСАЙТ: Зараз я виношу в голові нову "карколомну" ідею, але на папір ще не виклав ні слова, бо чимало деталів залишаються ще не відшліфованими. Але вкоротці сідаю за машинку і за моїми розрахунками машинопис буде готовий наприкінці 1983-го року, а друком новий роман вийде в жовтні 1984-го року, точнісінько п'ять років після появи "Диявольського вибору".

БЕНДЕР: Пане Форсайт, від імені "Нових Днів" безмежно дякую вам і гаряче бажаю нових успіхів у вашій літературній праці.

ФОРСАЙТ: Я теж дякую вам за увагу.

НАШОМУ ВИДАТНОМУ МУЗИКОЛОГОВІ І ПЕДАГОГОВІ

ПРОФ. ПАВЛОВІ МАЦЕНКОВІ

НЕДАВНО СПОВНИЛОСЯ 85 РОКІВ
ЖИТТЯ. З ЦІЄЮ НАГОДИ БАЖАЄМО
ІОМУ ДОБРОГО ЗДОРОВ'Я І СИЛ,
ЩОБ ВІН МІГ ЩЕ ДОВГО СЛУЖИТИ
УКРАЇНСЬКІЙ МУЗИЧНІЙ КУЛЬТУРІ.

ЗАГУБЛЕНА ДИТИНА

Тихий вечір догорав останнім полум'ям сонця, коли я верталася з роботи й роздумувала над нашими українськими справами.

Які вони сумні... — думала я. Вчора вечором прочитала в "Українській Думці" з Лондону статтю, в якій автор з зухвалістю сміється над новим розбиттям українців в Америці: "вісімнадцять місяців ходить в тяжі Комітет Правопорядку в УККА, і ніяк не народить дитини..." А подорожі зустрів мене земляк-українець, і кричав на цілу вулицю, аж англійці оглядалися.

Що це робиться? Скажіть мені! Хочуть усіх нас під одного католицького патріярха підвести? Який це Київський Патріярхат і всієї Русі? З ким вони договорилися про це? Он, дивіться, як англійці роблять: заговорили про поєднання церков, то хто говорить? Єпископи! Влада церковна! А в нас знизу: "Дайош патріярхат", то буде єдність, інакше — ти "враг народа"! Ще довго ні! Нащо нам католицький патріарх, коли ми маємо свого православного митрополита?! — Земляк кричав, не озираючись ні на кого довкола, і його слова ще й досі звучали в моїх ушах. Ну і як не краятись серцю, коли подумаєш за все?

Зітхнула я й зайдла до українського магазину, тут же по-дорозі.

— А, пані! Нам вас якраз і треба! — почула я радісний вигук продавця, з яким говорила гарно вдягнена пані.

— Ось тут пані хоче вибрати книжку з каталогу, і не знає, котра є добра. Ви найкраще зможете їй порадити!

Продавець вдоволено відступив до іншого покупця, а я зосталася з гарною панею, яка мило всміхнулася до мене і говорила трохи ламаною українською мовою.

— Я українка, но по-українському не вмію говорити. Трохи читаю і хочу вибрати собі книжку. От історію України хотіла б мати, та котру вибирати, не знаю... Щоб була нетяжка.

Гарна пані всміхнулася й вибачилась знову:

— Я так погано говорю по-українськи, мені аж соромно. Ale ви можете мені допомогти, порадити, бо я дуже хочу читати по-українськи! І говорити знову... Вона засміялась якось нервово й соромливо.

— Чому? — здивовано спинила я її сміх. — Ви говорите по-українському досить добре! Хто ви такі? Звідки ви?

— Я називаюся Оксана, — з гідністю вже відповіла гарна пані. — Мій чоловік є англієць. І діти мої англійці, моя родина й друзі всі англійці. Там, де ми живемо, нема взагалі українців і я ніколи не говорю по-українські. Все життя я працювала з англійцями, але тепер уже я не працюю і маю більше часу...

Пані всміхнулася і опустила свої гарні, трохи підмальовані очі додолу:

— Тепер мені чомусь пригадується все своє. От

я приїхала купити книжок. Можете мені допомогти що краще купити?

Вона благально поглянула на мене і знов усміхнулася такою милою усмішкою, що відмовити їй ніяк не можна було, хоч мені час було вже йти додому.

Я порадила гарні пані, яку найкраще купити її книжку, котру історію України вибрести, щоб не була тяжка.

Вдоволена моєю допомогою, незнайома розказала мені свою історію:

— Знаєте, мені було тільки дев'ять років, як я залишила свій дім і маму. Нас було семеро в сім'ї, шість дівчат і один хлопець. Я походжу з Волині, і життя було тяжке під Польщею. Ми просто голодували в селі, і тато часто їздив кудись на заробітки. Одного разу, як тата не було дома, мама віддала мене німецькій родині. Там коло нас німці жили, знаєте, колонія була німецька. Та родина була бездітна і вони хотіли прийняти мене як свою дочку. Вони були багаті і давали мені всього істи й пити, і вдягатися, і мені було там дуже добре. З української школи, де я була в другій класі, мене перевели в німецьку, вчили мене на лютеранку і хотіли зробити з мене німку. Та приїхав з заробітків мій тато і наскавив маму, нащо вона віддала дитину. Тато заборонив мені змінити мое ім'я і переходити на лютеранку. І так я росла в тих німців, часом приходила додому до мами, та в нас була велика біда, і я знов ішла до німців. Як вони любили мене, як старались зробити своєю дочкою. — тато не позволив. І вже я я виросла, то пішла від німців, но додому я не вернулася, а поїхала в місто і там шукала роботи.

Тоді почалася війна, Польща розпалася, прийшли руски, і німців вивозили в Німеччину. Я записалася теж, і в комісії зустріла свого учителя з німецької школи, він мене й пропустив до Німеччини як німку. А там дали мені роботу в палаці якогось графа, там робили наради закордонних дипломатів і я прислуговувала біля стола. Там для мене було гарне життя. А потім забрали мене доглядати дітей в родині брата Гімлера. В них було дуже багате життя і мені жилося добре. Після війни я працювала ще в одних німців і тоді зустріла моого чоловіка — англійського вояка в Німеччині. Ми мали багато труднощів, поки взяли шлюб, а тоді приїхали до Англії. Маємо двоє дітей, дочка моя учителька, а син архітект. Я маю вже троє внуків, усміхнулася Оксана, — але я хочу учитись знову по-українськи і багато-багато читати своїх книжок. Бо учителька з української школи колись писала мені в Німеччину. Знаєте, вона була така добра учителька, а поляки заборонили їй учити, бо хотіли, щоб вона стала католичкою. Вона мені писала: "Ніколи не забувай України, де б ти не жила. І люби маму свою, яка б вона бідна не була..."

А мама мені сказала на прощання:

— Шануй себе, дочки... І все своє... Як би тобі не було, а своє люби.

Оксана витягла стареньку пожовтулу знімку з гарної своєї торбинки і показала мені:

— Оце моя мама. Вона завжди носила цей вишваний фартушок.

— Ви ще маєте когось дома? — спітала я.

— Мама моя померла вже. Брат живе в Києві, а сестри дома. Одна сестра мені пише, і добре, що я вмію трохи писати... Знаєте, — сказала вона якось тихо і сумно, — життя прожила з англійцями, дітей виростила, а вони мене не прийняли за свою... Особливо мати чоловікова не могла прости, що син її женився зі мною, чужинкою. Тепер вона вже стара, не має сили, а колись... Тяжко мені було... Та тепер нам добре, ми обоє дома, не працюємо вже, чоловік мій добрий. А мене оттягне до свого. Я накупила плит українських, книжок і тепер в мене в хаті, як у мами. І рушник вишиваний сестра прислава. — всміхнулась Оксана.

Я дивилася на неї і думки мимоволі казали своє.

— Щоб не та усмішка, щира і мила, не телічко кругле й милovidне, не ті очі, карі й ласкаючі, хто б сказав, що вона не англійка. Гарний сірий костюм, добре доглянене й виложене волосся, елегантна постава, — на вигляд Оксана виглядала, як англійська пані з вищого світу... Тільки серце в Оксани зосталося українське — думала я і дружньо сказала:

— Заходьте до нас. Ось наш телефон, адреса. Ми з чоловіком будемо раді вас бачити в себе в хаті.

Оксана подякувала і ми розпрашалися, як добре, давно знайомі друзі.

І раптом зникли проблеми нашого сучасного українського життя з моїх думок, коли я вийшла з українського склепу. Щось більше, вище зродилося в серці.

— Україна, думала я, ідучи додому, — як мати, вона одна для всіх нас. Чи цікавить Оксану сучасна наша політика? Усі наші суперечки її проблеми? Чи могла б я їй все розказати? Навіщо? Навіщо воно її?

Навіщо воно всім нам?... Ми всі, як загублені діти, що шукають одного — матері своєї України. Вона завіщала нам шанувати себе і не забувати свого, як би добре нам не було. Скільки того свого можна творити тут на чужині, де є свобода і право нам жити, як ми хочемо... Бути собою, бути українцями, і помагати Україні.

Оксана розігнала мої сумні думки. Її мати в вишиванім фартушку дивилася на мене зі старої пожовклої знимки і, здавалось, говорила, як Оксані:

— Шануй себе, дочко, і не забувай свого. Якби добре тобі не було — своє люби.

Англія, серпень 1982 р.

ПАМ'ЯТНИК П. І. НІЩИНСЬКОМУ

У вересні цього року в місті Ананьевому Одеської області відкрито з нагоди 150-річчя з дня народження пам'ятник українському композиторові, поетові та перекладачеві з древніх грецької мови Петрові Івановичу Ніщинському, який у цьому місті жив і творив з 1875 по 1882 рік.

Олексій ДОВГИЙ

СОВІСТЬ

Куди б не йшов, не їхав би куди,
Який тягар не ніс би за плечима,
На мене мати дивиться завжди
Печальними і чистими очима.

Теплом очей тих завше дорожу,
До них лечу, неначе птах у небі.
Я погляд матері в собі ношу,
Як вічний скарб, збережений для себе.

Хай проживу на світі років сто,
Побачу сотні поглядів навколо,
Але отак, як мати, вже ніхто
На мене не подивиться ніколи.

Моя матусе, вибач за усе:
За неувагу і синівські болі...
Мені твій погляд завше принесе
Благословення на життя і долю.

Від тебе я нічого не втаю
І лицемірить думку не примушу.
Завжди в твоєму погляді стою
І в ньому власну очищаю душу.

Дмитро ЛУЦЕНКО

ЖУРАВКА

Коли весною зацвіте
трава в палаючих серпанках —
в степ на курган кругтий іде
старенка, зморена журавка.

В далеких обріях пливуть
бліяви марева туманів,
а її здається, ніби йдуть
сини — журавлики кохані.

Стомили крилонька вони,
в курган лягли спочити од грому,
та вірить мати, що сини
колись повернуться додому.

Туман, як болі давніх ран,
літами журно пропливає.
А мати ходить на курган,
синів ще її досі виглядає.

ДОРОГИЙ ЧИТАЧУ!

ЗРОБІТЬ ПРИЄМНІСТЬ І КОРИСНУ
ПОСЛУГУ СВОІМ РІДНИМ ТА ПРИ-
ЯТЕЛЯМ. ПЕРЕДПЛАТИТЬ ДЛЯ НІХ
ЖУРНАЛ "НОВІ ДНІ"!

Ол. ВОРОНИН

КНИЖКА СВІТЛОГО ОПТИМІЗМУ

Щербак, Микола. "ПАХОЩІ СУЦВІТТЯ"
(Нью-Йорк: Об'єднання Українських Письменників "Слово", 1982). 104 стор.

Микола Щербак порадував любителів поетичного слова новою збіркою — "Пахощі суцвіття". Новина приємна, зокрема в умовах еміграційного життя на чужині, де поезія, як здається, не користується особливою популярністю.

Перше враження від "Пахощів суцвіття" — це майже нічим не захитаний оптимізм автора. Може, тому й така світло-приємна обкладинка збірки: усіяні золотими квітами галузки, а крізь них пробивається червоно-золотий диск сонця. Сонце оптимізму світить на кожній сторінці книжки, кожній поезії. Воно вселяє в серце читача радісну думку, що може, й дійсно світ не такий поганий, розбещений, зіпсований, безнадійний, як його тепер так часто малюють? Може, й справді у ньому так багато доброго, світлого, хорошого, надійного? Збірку Миколи Щербака, до речі, варто було б прочитати деяким сьогоднішнім священикам, які безнадійністю своїх проповідей (замість надії) вселяють у душі своїх вірних зневіру або штовхають їх на шлях шукання чогось більш позитивного — десь інде.

Цей оптимізм і віра в світле майбутнє особливо проявляються в автора у циклі "Клич волі" — восьми поезіях на теми української історії. Він вибирає визначні постаті нашого минулого: Володимира Великого, княгиню Ольгу, Святослава Завойовника, Богдана Хмельницького; знаходить позитивне і надійне в історії кожного і переконує нас, що:

...Ще прийде він, новітній Святослав,
І полетить стоусто крізь стожари
"Іду на вас!" — як віщування кари —
Приречення у відблисках заграв...

Оптимізмом пройнято і поезії циклу "Світ і відсвіт", присвяченого українським письменникам, поетам та іншим діячам культури. Теми шести з цих поезій пов'язані з різними моментами життя Івана Франка. У словах поета, Франко стає перед нами, як непохитний патріот, великий провідник, натхнений поет-мрійник. Дуже зворушлива остання поезія, присвячена Франкові. Вона має називу "Похід" — похід похоронний, останній шлях Івана Франка на цій землі. "Скорбна туга запнулась тоді в чорну-чорну хустину", — образно малює автор сумну картину. Але в сум вривається пісня віри й надії, пісня упевненості в те, що великий поет ніколи не умре:

Сійся, пісне! Ой, сійся й роди
Золотая пашнице!
Ти прийми їх, у лоно прийми
Плідні зерна, землице!

Світле сонце, з проміння сплітай
Ти вінки колоскові!
Хай підносить цвітіння весна,
Як безсмертя Франкові!

Зрозуміло, що поет не може минути у своїх творах трагедії свого народу і своєї Батьківщини. "Його баладу про буслів" можна розуміти, як просто зворушливу розповідь про двох лелек, які щасливо жили на стодолі у господаря і приносили йому щастя й долю, аж доки, прилетівши однієї весни, вони не знайшли на місці села "роздерте відлюдне відлуння". Ale не треба мати надзвичайної уяви, щоб побачити у цьому творі також трагедію українського села, спустошеного колективізацією, голодом, війною, всіма лихоліттями, що навіщали його в нашому бурному столітті. I все ж автор і тут не цілком втрачає свій оптимізм. Він не запитує лелек, чи повернутися вони і принесуть "гойному господареві щедре щастя". В цьому він певний, і тому запитує лелек: "Коли ж ви повернетесь?"

Віньєтки, присвячені Лесі Українці, Нечуєві-Левицькому, Павлові Тичині, Максимові Рильському та іншим діячам української культури — кожна з них своєрідна, кожна надзвичайно влучно зосереджується на певному аспекті даної людини і її долі. Ось кілька зразків:

Ліси й поля — волошкову Волинь —
Вона, як пісню лісову любила,
І доля й горе, як гіркий полинъ
Зродили спів — її і зброя й сила!

(Леся Українка)

Як марилось про синю далечінь,
Життя своє непроданим прожити,
У тишіні бурхливий світ творити,
І хоч у затінку минути тінь!

Не зміг... Не зміг... Ale якби зумів,
Який він був би, той поетів спів??!

(Максим Рильський)

Затихли сонячні клярнети...
Чи він пізнав себе самого,
Коли розпуттям розлого
Злітали роздуми!

А в чорні горобині нічі
Вставали мертві і живі...
Як страшно, коли ніжні очі
Дивились на шляхи в крові.

(Павло Тичина)

Мимоволі виринає думка про цілу книжку таких поетичних есеїв про творців української культури — може буде така в майбутньому?

На окрему увагу заслуговують два відносно короткі, але сповнені особливою теплотою й між-

ністю розділи: "Провісні проміння" (поетичні малюнки на теми християнських релігійних свят) і "Маті" (присвячений Матері поета). Поезії "Провісні проміння" — це ніби короткі псальми, в яких відзеркалюється світливий позитивізм, глибока віра і надія поета на світле майбутнє — з Божою допомогою. Для прикладу:

Кутя й узвар на покуті, на сіні,
І житній хліб, і, ніби сонце, кніши...
Але нічого зранку не торкнись —
Ще воду й волю святять в Україні!

Хай святиться — там, де вітцівська хата,
Хай святиться — там, де святий Дніпро!
Дасть Бог, що прийде воля і добро —
Кутя убога стане нам багата!

(*"Голодна кутя"*)

Микола Щербак — емігрант, утікач з Рідного Краю, який, як видно з його творів, великою мірою продовжує жити в давно покинутій Батьківщині. Ностальгія за Україною виразною ниткою проходить крізь його збірку. Після багатьох років життя на чужині, він бачить свою далеку Батьківщину так, ніби він ось зараз ішов її розлогими просторами, вбираючи серцем поета її красу:

Тісна хатина, та просторий сад,
Туман над Россю і на травах роси.
А за левадою гречок покоси
І шелесткі тополі стали вряд
Зустріти світ народженого дня —
Земле моя!

(*"Земля"*)

Або ось розкішна мініятюрка, що збереглась у душі поета з тих даліх днів, коли він споглядав її в Україні:

На сонці дуб у золотистих ризах,
Як патріарх, вклоняється до нив.
І далечінь терпка, мов стиглій терен,
П'є синій перелив...

(*"Прихід осені"*)

З розділу "Доля в дорозі" можна зробити висновок, що автор не примирився із своєю емігрантською долею. Це — єдина частина збірки, де оптимізм — нечасте явище, де більше смутку, скарги на долю.

Але і в цьому розділі раз-у-раз з'являються проблиски світла надії. В поезії "І ти засвітишся..." автор співчуває людині двадцятого віку, окутаного "облудою полуди", але кінчає притаманним йому оптимістичним передбаченням:

Та прийде час із інших берегів
І ясночолий ранок ніч поборе,
Яку ніхто збороти не зумів.

І ти засвітишся, Одвічна Зоре,
Коли ми закопаєм ворогів
І поховаем ярооке горе!

Ці рядки аж просяться, щоб на цьому позитивному акорді закінчити збірку. Але автор вибрал "за завершення "Пахощів суцілття" оду поезії, яка не менш ефективна на останній сторінці книжки.

Ти — як щастя, радість і любов,
Усмішка, і слози і жадання,
Ти — кипіння, гіркота і кров,
І думок прозоре проростання.

Ти — як гнів, і шепіт, і розмай...
З чим зрівняти їх, небесні звуки?...
Ти — мій сон, і чари, і відчай,
І мое розп'яття, повне муки...

Випуском своєї чергової книжки Микола Щербак зробив цінний вклад у нашу відносно небагату емігрантську поетичну літературу. Його поезії легко читати, їх легко розуміти, більшість їх надається для декламації. Вони відзначаються поетичною майстерністю, а разом з тим глибокою ширістю і вірою в те, що в них сказано. Вони дають багатий матеріал до роздумування над долею світу, нашої Батьківщини, над долею людини. На титульній сторінці книжки написано, що це — поезії 1960-1970 років. Немає сумніву, що Микола Щербак не припинив своєї поетичної діяльності і після 1970 року і що за останні 12 років його творчий дорібок напевне значно зрос. Хочеться вірити, що в недалекому майбутньому ми побачимо також збірку (чи збірки) і з цього періоду.

КОЛИСКА УКРАЇНСЬКОГО ТЕАТРУ

Сто років тому на сцені міського театру в Єлисаветграді було показано п'єсу Івана Котляревського "Нatalka Poltavka" у виконанні професіональної трупи, створеної видатним драматургом, режисером, актором і композитором Марком Кропивницьким. Це знаменувало собою початок нового етапу в розвитку сценічного мистецтва України. До цієї події було приурочене відкриття кімнати-музею при Кіровоградському обласному українському музично-драматичному театрі ім. М. Кропивницького, яке відбулось 1 жовтня 1982.

2 жовтня в цьому місті відкрився музей видатного драматурга, актора, режисера і композитора, одного з основоположників українського театру М. Л. Кропивницького.

Серед музейних експонатів — рукописи драм, комедій, водевілів Марка Кропивницького, грампластинки із записами пісень та арій в його виконанні, фотографії, листи, відгуки періодичної преси на виступи української трупи, видання творів драматурга, книги про нього та його чудову школу, яка дала близьку плеяду талановитих майстрів сцени.

"Літ. Укр., 10 к. 82

МИКОЛА ПОНЕДІЛОК – У ЙОГО 60-РІЧЧЯ

Промова, виголошена 24 вересня 1982 р. в Нью-Йорку на святі з приводу 60-річчя письменника, влаштованому Літературно-мистецьким клубом.

I

Життєвий і творчий шлях Миколи Понеділка, що народився 24 вересня 1922 року на Херсонщині, був порівнюючи короткий.

Письменник, убогий селянський син із села-містечка Новомиргорода, батька якого заслали на Сибір, із закінченням 2-ої світової війни опинився в одному із скитальських тaborів у Німеччині, тут швидко пройнявся національною свідомістю і любов'ю до свого народу і звернув на себе увагу спершу своїми акторськими, а потім і літературними обдаруваннями. Пише він у своїй "Автобіографії" таке:

У 1943 р. війна занесла мене у Німеччину, а до Америки приїхав у 1948 р. Спочатку мив посуд у ресторані, трішки пізніше морозив продавав і від цієї праці мозолі на руках носив щось із півроку. Працював також у мясара, фермера. Біля трьох років навіть розкошував у "Голосі Америки", коли він ще перебував у Нью-Йорку. А з 1955 р. до сьогоднішнього дня працюю в одній з найбільших американських книгарень у Нью-Йорку, в її слов'янському та німецькому відділах.

Хто знайомий із творами Миколи Понеділка і прочитає його "Автобіографію", той побачить, звідкіля, з якого джерела вони випливають. З тематичної точки зору його творчість як і творчість великої більшості письменників, — це його власне життя, прожите не раз у дуже тяжких умовах. У цьому сенсі вона дуже особиста, сперта на власному життєвому досвіді. Саме в цьому, в абсолютної щирості і безпосередності, одне з головних джерел його сили, його унікальної популярності серед української громади в діяспорі. А втім, Миколу Понеділка любили і таки частенько запрошували читати його власні оповідання теж тому, що він нерідко докопувався до самих глибин своїх слухачів, отже був і ліриком і незлісним гумористом, який з великою дбайливістю шліфував свої твори, використовуючи майстерно багатства рідної мови, спираючись широко на скарбах української народної творчості.

Літературний дебют Миколи Понеділка стався в 1947 р., коли в літературному додатку до ульмівського тижневика "Українські вісті" з'явилось його оповідання "Чорна хустка". З того часу вийшли такі твори письменника окремими книжками: "Вітаміни" (1957), "Соборний борщ" (1960), "Говорить лише поле" (1962), "Смішні сльозини" (1966), "Зорепад" (1969), повість "Рятуйте мою душу!" (1973) і врешті посмертна збірка оповідань і нарисів "Диво в решеті" (1977). Йдучи від гуморесок і фейлетонів у двох перших збірках, письменник повернув круто в чисто лі-

ричні, аж трагедійні оповідання у збірці "Говорить лише поле", в якій показав своє злідіння дитинство в чорному царстві Сталіна. Коли по-віті "Смішні сльозини" і "Рятуйте мою душу" з немалим успіхом поєднують дві стихії таланту письменника, його дзвінкий сміх і його чорний сум, то збірка оповідань і повістей "Зорепад" з великою силою повертається в трагедійність українського буття, в незліченні кривди, заподіяні його народові. Вона і є вершинним досягненням його творчости, книгою величної любові до рідного краю. Окрім місце в цій збірці займають новелі "Не будіть мене" і "Журо ж, моя журо" — безмірно ніжні мініятури, такі мелодійні, як пісні Миколи Леонтовича. Основну частину посмертної збірки Миколи Понеділка становлять нариси й оповідання, написані в першій половині 1974 р. і надруковані в едмонтонських "Українських вістях". Вони різко відрізняються від головної течії його творів, спокійні, без прикметної йому лірики і майже без гумористичних ноток. Чи вони означали б новий стилістичний напрямок його творчости, сьогодні тяжко сказати, бо ж вони, на превеликий жаль численних шанувальників творчості письменника, стали його лебединю піснею.

II

Любов до батьківщини та її молодша сестра носталгія, цебто туга за нею, — це прадавні почування людини. Гостро відчував іх великий римський поет Овідій, коли на початку нашої ери, перебуваючи на засланні в місті Томі на березі Чорного моря, писав свої просякнуті болем "Жалобні елегії". Нечужим було почуття носталгії і бардові романтизму Джорджові Г. Байронові, коли він уже в перших рядках своєї поеми "Прощання Чайлд Гарольда" писав (подаємо їх у перекладі Тодося Осьмачки):

Прощай, прощай... Мій рідний край
у море майже зник,
ревуть вітри в морський відчай,
чайний стогне крик.

А й наш Тарас Шевченко хворів тяжко носталгією в Петербурзі, а потім, ще міцніше, тужив за рідною країною на засланні в азійських степах. Саме воно, це нелюдське заслання, викресало в його душі чи не найкращі ліричні поезії модерної української літератури. Тут процитуємо тільки кінець поезії "Ой, гляну я, подивлюся", в якій поет, згадуючи Україну, вилицяє свою тугу словами-слізозами:

Там би я... Та шкода й гадки,
Не буде нічого.
Як же його у неволі
Жити без надії —
Навчіть мене, люде добри,
А то одурію.

Такими ж сумними почуттями просякнута і поезія Адама Міцкевича писана на чужині. Вже в перших чотирьох рядках своєї славетної епічної поеми "Пан Тадеуш" пише він (подаємо в перекладі Максима Рильського):

О Литво, краю мій. Ти на здоров'я схожа.
Яка ти дорога, лих той збагнути може,
Хто втратив раз тебе. Як видово живе
Тебе малюю я, бо туга серце рве.

Десь понад двадцять років тому, ще заки я познайомився з Миколою Понеділком у травні 1962 р., я написав коротку рецензію на збірку поезій Яра Славутича "Оаза", початок якої такий:

Коли б карикатурист захотів передати картиною поставу того українського покоління, що має сьогодні 40 і більше років і по 2-ій світовій війні знайшло притулок на гостинному континенті Колумба, він хіба нарисував би жирафою дібну істоту з нашорошеними вухами і витягнутою шиєю, що через моря і суходоли з тugoю дивиться на схід у свою батьківщину. Носільки така картина передавала б вірно настрої звичайних обивателів, що залюблек звуть себе політичними емігрантами, постільки правдивішою вона була б у відношенні до поетів, людей із вражливим серцем.

А втім, туга за батьківчиною в серцях наших поетів не згласла, вона жевріє вічним вогнем і досі. Ось один приклад. В липні цього 1982 р. з'явилася під фірмою "Слова" збірка поезій традиційного, але, без сумніву, талановитого поета Миколи Щербака п. з. "Пахощі суцвіття". З неї можна цитувати багато уривків, напосніших тугою за рідною країною. Ми прочитаємо тут тільки один вірш "Повернення", складений з чотирьох катаренів:

Іду... Тривожно і швидко.
(Важка дорога блукань...)
Тремтливо стукаю в шибку
В передсвітанкову рань...

Як б'ється серце у грудях,
Серце не серце, спів!
Довго по землях і людях
Сіромою я сірів...

Я млію в обіймах мами,
Душа, мов причастя п'є...
Зглянувся Бог над нами —
Святися ім'я Твоє!

Повертаючись до теми, — моя дигресія і так задовгя — скажу, що Микола Понеділок знаменно збагнув саму суть свого літературного "я", коли в "Автобіографії" написав:

А все таки тут на чужині лише одна четвертина моє ества перебуває, решта ж мене лежить у моєму селі, десь там біля моєї хати, з якої може вже й слідів за бур'янами не впізнати.

Коли Понеділкові гуморески — данина публіці і водночас його акторському талантові, який майже до смерті намагався найти собі вияв, то його ліричнотрагедійні твори випливали з найболячіших глибин його душі. Саме в них, у тих глибинах, постійно жила любов до рідної матері і згодом, дедалі більше, ідентифікувалася з рідним селом, з його полями, з Україною і нарешті трансформувалася у постійну, гнітуючу тугу за ними. Її ще побільшувало те, що письменник ніколи не одружився, завжди жив сам у чотирьох

стінах свого помешкання. Тому й без перебільшення можна сказати, що носталгія, одна з великих тем нашої еміграційної літератури, є центральною темою творчості Миколи Понеділка. Вже в першому своєму оповіданні "Чорна хустка", яким дебютував, він повернувся в Україну, змалювавши яскравими кольорами голод 1933 р., без сумніву, один з найстрашніших злочинів в аналах людської історії. А й ціла перша книга його ліричнотрагедійних оповідань — тільки одне з них п. з. "Самогубство" не повинно було вийти до цієї збірки — під поетичним заголовком "Говорить лише поле" вміщає 8 оповідань, вкрай просякнутих носталгією, одно з них мало називу цієї збірці, а друге, заголовок якого "Удвох", показує вічну супутницю письменника, його гнітуючу тугу. І те і те — знамениті ілюстрації до того фрагменту його "Автобіографії", який вгорі процитовано. Сюди входить і "Вступ", могутня інвокація до всього рідного, залишеного в Україні і навіки втраченого. Ось перший уступ із нього:

Поле! Моє ти зеленаве, вітрами й небом пещене, дощами купане і променем голублене. Твоєї широти очима не осягнути, твоєї степової волі нікому і нічим не скруті. Ти — прекрасне, поле! Найпрекрасніше з-поміж найкращих писанок... Ти — безбережний живий килим, межаний стежками й посріблений козацькими могилами й гробами. Без тебе я не обійтуся, ти мені, вкрай потрібне... Я тебе люблю, як батьківський поріг, як повітря, хліб та воду. Як вечірню пісню.

І так ця центральна тема, ця письменникова туга, наче барвник, із непереможною силою кольоризує все, чого торкнеться його перо, проходить крізь усю його творчість. Прикладів на моє твердження без ліку, я зупинюся ще на одному. От і написав Понеділок напівліричну, напівгумористичну повість "Рятуйте мою душу", в якій дві природи його таланту стопилися в одну цілість. Яку ж оригінальну, чи не єдину в нашій літературі, форму знайшов він для неї! Це на цілу повість простягнутий паралелізм, порівняння України з Америкою, в якому, очевидно, своїми етичними вартостями Україна виходить переможцем. Це паралельні, вставні оповідання, на 27 розділів є їх аж 32. Саме вони дають письменникові можливість проявити ліричну природу свого таланту. Воно й не дивно, що в них знаходимо прегарні описи природи, додати треба, української, для якої Понеділок має завжди теплий куток у своєму серці. Ось герой, ще бувши дитиною, проходить із своїм батьком поля, на яких колоситься збіжжя:

...Бігцем уже пустився шелестіючою, вигонистою травою, тоді приземнистим, як вишитим на дорозі, гарячозеленим шпорищем.

А з одного боку пшениця, на чотири голови вища від мене, наче аж за боки взялася і, задерши носа, з гордоців похитується. А бадиллясті, пружинисті, стрункі соняшники з козацькими шапками набакир задивляються на сонце.

Проте найбільш зворушливі картини, як і в повісті "Смішні сльозини" письменник присвячує своїй матері. Це вона — вершок його туги, вічний

жалъ до Господа Бога за те, що так рано забрав її від нього:

— Ну, йди, іди сюди! — і я думаю, що мати чапевне десь знизу лясне болісно мене, а вона мене люб'язно узяла й до фартуха щільно притиснула. І я до матері пригорнувся — і жар у роті в мене помалішав, а слізози, як на команду, висушилися.

Мати рукою перебирала волосся на моїй маківці, а мені здавалось, що то материні пучки безперестанку гарячими губами обціловують мене.

III

Зразу я хотів дати своїй сьогоднішній доповіді такий банальний заголовок "Літературна доля Миколи Понеділка". Але потім покинув цю думку, бо хотів порушити ще й інші теми, до того за цим заголовком криється аж надто вже трагічний зміст для нашого покоління.

По 2-ій світовій війні супротивна хвиля викинула на чужі береги велику кількість діячів української культури: мистців, авторів, учених, письменників. Зокрема теж у ділянці літератури з'явилася на чужині велика група талантів. Аж ніяк не претендуючи на вичерпність, я назуву тут лише кілька наших видатних письменників, які вже відійшли від нас, не дочекавшись повернення в батьківщину: Іван Багряний, Галина Журба, Юрій Клен, Богдан Кравців, Василь С. Левицький, Аркадій Любченко, Оксана Лятуринська, Євген Маланюк, Михайло Орест, Тодось Осьмачка, Микола Понеділок. Всі вони лягли на вічний спочинок у різних країнах, не буде легко позбирати їх кості, коли прийде можливість перевезти їх у рідну країну.

Цей великий вогонь, який у своїх душах вивезли з батьківщини українські письменники, сьогодні на очах потахає. Іх коло з кожним роком меншає, тиражі книжок, які вони ще друкують, дедалі нижчі, ніби десь з-за рогу смерть простягає свою кістляву руку. Причина цього процесу аж надто вже проста: вмирають українські письменники, вмирають їх читачі. Десь недавно разомовляв я в Едмонтоні з моїм приятелем Богданом Мельничуком, директором найбільшої української книгарні в Едмонтоні. Якось так без причини сказав він до мене: "Коли одержу "Свободу", то наперед дивлюся на 4-ту сторінку, читаю некрологи, а потім розгортаю свій каталог і викреслюю тих, що за життя любили українську книжку". Відповів я йому в приступі макабричного гумору: "Ти повинен ліквідувати свою книгарню в місті, побудувати нову на цвінтари св. Михайла". А цвінтар св. Михайла — це величезне місто українських мерців, "поселилося" їх там уже тисячі, в тому й немало тих, що читали українську книжку.

Ми переживаємо трагічний фінал нашого перебування на чужині, наше слово на очах вмирає. Не зважаючи на найбільші зусилля наших патріотичних батьків і жертвених учителів, ми не

тільки не змогли навчити наше молоде покоління рідної мови так, щоб воно писало нею літературні твори, — ми навіть не змогли навчити його читати українські книжки. Це котиться на нас дев'ятій вал асиміляції, височезний, бо сягає небес, нестримний, знищує все українське, що стоїть на його дорозі. Такий, здається, тяжкий період переживали жиди яких дві тисячі років тому, коли вони, втративши батьківщину, почали втрачати теж рідну арамейську мову. Проте втрачаючи мову, вони вдергали свою національну самобутність. Я переконаний, що й українці в діаспорі також втримають свою ідентичність, бо за нами, як і за ними, пуповиною тягнеться трагічна доля наших народів, їх незміренна кривда.

А що ж станеться з усіма тими скарбами, що їх створили українські культурні діячі поза Україною і які сьогодні зустрічають на рідній землі тільки прокляття з уст жорстокого окупанта? Що станеться з невтишною тугою Миколи Понеділка, з його творами? Відповідь на це питання така: вони, ті скарби, житимуть у гібернacії так, як живуть узимку ведмеді в канадських Скелястих горах.

А колись, за 20, 50 чи більше років, коли український народ стане господарем своєї землі, його дослідники пойдуть у чужі країни (але вже без собачих намордників, які мусять носити сьогодні), щоб у їх книgosховищах і мистецьких музеях позбирати ті дорогоцінності, які створив український дух, на чужині перебуваючи. Тоді з любов'ю заберуть вони і літературну спадщину свого херсонського сина Миколи Понеділка, заберуть його тугу туди, де його духовне ество завжди перебувало, в Україну.

Андрій МАЛИШКО

ОКСАНА

Посадили ми вдвох при дорозі
Ще малими дві парості віт.
Пахло літо в яснім передгроззі.
Наша яблуня кинула цвіт.

Розцвіла — не боїться туману
І красується плодом в саду!
Ми зросли, ми змужніли, Оксано,
Розійшлися — і тебе не знайду.

Я на хвилю й під небо злітаю
В гаряч літа і в холод ночей,
Ти ж далеко із рідного краю,
Світиш вогником добрих очей.

Я тебе відшукаю у світі,
Наші ж думи в одному злились.
Ти, моя яблуня, будеш у цвіті,
Та, що ми посадили колись.

"МАРІЯ ДОЛЬНИЦЬКА" – МОНОГРАФІЯ

Факти про книжку: книжка видана українською і англійською мовами; автор тексту Володимир Попович; переклад українського тексту на англійську мову Юліяна Залізняка; книжка з'явилася 1978 року, має 134 стор., 18 чорно-білих репродукцій і 32 кольорових, фотопортрет мисткині та два автопортрети: рисунок вуглем і пастелями в кольорах. Видавець Юліян Залізняк в замітці "Від видавництва" подав історію видання книжки.

Книжка видана на добром папері і, здається, — бо немає можливості порівняти з оригіналами, — з добрими репродукціями.

**

Д-р В. Попович, колекціонер творів образотворчого мистецтва, який живе в Бельгії, подав у вільній формі історію емалі, згадуючи країни (Єгипет, Китай, Візантія, Середньовічна Європа, Київ), де емаль була популярним мистецько-декоративним матеріалом у церковній і світській культурі. Емаль знаходить широке примінення в Гетьманській Україні XVII-XVIII століттях при виконанні церковно-ритуальних об'єктів: мітри, чаши, хрести, малі іконки тощо. Вільніше, неутілitarne примінення емалі на наших землях з'являється доперша в ХХ-му столітті; у цій галузі Марія Дольницька відіграла першорядну — хоч не пionerську — роль (пionerство у цій галузі приписують іншій жінці, а саме Олені Кульчицькій).

Дольницька працювала в двох популярних емалевих техніках: в перегородчастій і мальованій. Фарби в перегородчастій техніці обведені границями-дротиками, що нагадує до деякої міри вітражі; мальована техніка більш свободна і, зрештою, зближена до малярства, малярської техніки. Але крім цього Дольницька винаходить власний спосіб трактування емалі, похожий до перегородчастої, але з наслідками, як на це вузьке поле, важливими і рішуче іншими. Замість золотих чи взагалі металевих дротиків вона застосовує тоненькі шнурочки, які в процесі випалювання зникають, залишаючи лише делікатні рівчики.

Автор Попович відмічає в творчості Дольницької кілька програмових нахилів: 1. Вплив українсько-візантійського іконопису й українського народного мистецтва; 2. Символізм; 3. Експресіонізм.

Вплив іконопису в праці Дольницької очевидний. Він виявлений чи не виключно в працях з релігійною тематикою (мої помічення базую на цій монографії, не знаючи обширніше творчості і спадщини Дольницької).

Вплив символізму епізодичний. Йому Попович присвячує малу увагу, захищаючи погляди тих, які мають застереження до цієї течії з огляду на

М. Дольницька. Пожвала музам. Емаль.

Фото В. Попович

"літературщину" (в програмі символізму в образотворчому мистецтві). Книжка вийшла в 1978 році; її підготовка тривала мабуть кілька років, отже довідка Поповича припадає на час, коли в поглядах на мистецтво панував ще певний пурізм і формалізм. В дійсності символізм відіграв загальнішу і важнюшу роль, впливаючи на рухи (фовізм і експресіонізм) в початкових стадіях у мистців формату ГОГЕНА, ВАН ГОГА і МУНХА.

Відмічаючи вплив експресіонізму в творах Дольницької, автор бачить в праці мисткині інший, радісний і оптимістичний модель (експресіонізму), але це заперечує всю суть цього напрямку — ідеології (і філософії), — який виводить свій родовід з північно-европейської духовності, тої духовності, де панує тривога, трагедія і пессімізм. У випадках, подібних до Дольницької, вирва трактування, психологічна легкість і байдорість наближаються радше до паризько-французького фовізму (*fauves*).

Марія Софія Дольницька народилась 1 січня, 1895 р. в родині львівських інтелігентів. Її батько був довголітнім суддею найвищого трибуналу у Відні, куди переїхала родина 1911 р. Там же Дольницька студіювала мистецтво. Одним з її професорів був відомий О. К. (Оскар Кокошка). Вона була успішною студенткою, доказом чого — одержання нагороди Айттельбергера, яку присуджено лише 6 разів протягом 30 років.

Варто відмітити, що був вельми цікавий і позитивний для нашого культурного і політичного життя час. Це відчували сучасники. Ось цитата з листа мисткині (мабуть до автора тексту монографії — д-ра В. Поповича?): "Ми були молоді, я наймолодша. Оля (Басараб) старша на п'ять, а Гая Залізняк найстарша. Ми всі були палкі патріотки. — зокрема Оля, а Гая була завжди більш опанована. Ми жили духом стрілецтва, духом молоді, воскресаючої України; разом читали всю молоду літературу, зустрічалися з О. Олесем та Ю.. Сірим, і жили в якомусь піднесеному стані духа: запал, віра, захоплення. Ми ходили немов по хмарах." Ale війна приносить спустошення не лише в економічно-соціальному секторі; вона залишає погані наслідки теж

М. Дольницька. Триптих "Богородиця". 1930-ті роки

у мистецтві: брак матеріалів, потрібних у творчих процесах, і відсутність клієнтів завдають творчій атмосфері непоправних ударів. З цих же причин Дольницька рішилась виїхати до Америки: в березні 1921 року вона прибуває до Міннеаполісу і поселюється у своєї сестри Ірини, чоловік якої був парохом тамтешньої церкви (о. Мирон Данилевич).

Її перша виставка в галерії Джона С. БРАТСТРІТА в Міннеаполісі 1921 р. була успішним початком мистецької діяльності на новому ґрунті. Але у той час американський мистецький ринок був щойно у зародку (український у США взагалі не існував) і після невдалої спроби влаштуватись самостійно в іншому місті (Філадельфія), Дольницька сідає на корабель (1925 р.) в напрямі Європи! І знов більш знайомий, хоч не зовсім рідний ґрунт, Відень. Тут вона знайомиться з подружжям Розенталів, які поширюють її емалі поруч власних виробів із скла на різних світових виставках. Книжка інформує, що в збірці д-р Берти РОЗЕНТАЛЬ у Тель-Авіві знаходяться 30 емалевих творів нашої мальарки.

У Відні Дольницька вступила в щасливі для неї 30 роки: вона стає великою популярною в своїй галузі (після приїзду з Америки до Відня вона присвячує всю увагу емалі), виставляючи в різних світових центрах. 1934 р. вона стає асистенткою проф. МЮЛЛЕРА-ГОФМАНА (школа прикладного мистецтва), а від 29 листопада 1936 до 15 січня 1937 р. у празькому Музеї Прикладного Мистецтва відбулась велика індивідуальна виставка її творів.

У 30-х роках Дольницька нав'язує контакти також з українськими мистцями у Львові і з активною на високому рівні їхньою організацією АНУМ (Асоціація Незалежних Українських Мистців), якої душою і ідеологом був Ковжун.

Після окупації Австрії німцями 1938 р. активність і успіхи нашої мальарки не припинились: вона постійно перебувала в полі зору преси ("Ді Вінер Бюнен", "Ді Павзе", "Рундпост", "Фольксцайтунг"...), але її творча діяльність потерпіла значні удари після окупації Відня арміями зі Сходу 1945 р. Все ж таки вона робить важливі до-

сліди і знахідки в малюванні воском, дещо при забуютою мальарською технікою, яка зветься енкавстикою.

1953 р. помер її 100 літній батько. Після економічної і політичної кризи помічається фізичну капітуляцію: зимою 1954-55 вона захворіла на серце, що примусило припинення активності і затяжніше перебування в ліжку.

Однаке з закінченням окупаційного режиму в Австрії (1955 р.) вона ще раз творчо оживає, беручи участь в численних льокальних та інтернаціональних виставках, як теж приймаючи замовлення на емалеві праці (прим. ікони до чаш, замовлені о.о. Пилипцем і Гавлічем із США).

Від 1970 р. лікарі замінюють її мистецьке оточення: приходить довше перебування у шпиталі, параліч і врешті кінець плідного життя. Марія Дольницька померла 27 жовтня 1974 року.

ЕМАЛЬ

Емаль — суворий кам'яний матеріал, що еластично пристосовується до духа часу; її техніка одна із найстаріших, вона криє в собі весь світ нових можливостей. Дивний, таємний матеріал. Від трьох тисяч років відомий, виринає впродовж віків у різних народів світу (старинний Єгипет, Китай, Візантія, Україна, Росія, Франція, Італія, Німеччина), досягає розквіту і, лишаючи неоцінені мистецькі перлини, пропадає знову на віки в забуття.

Барви емалі, кам'яні, або прозорі, властиво силу власної не мають; силу дає їм світло, бо емаль у дієному зв'язку стоїть із світлом. Цей стоплений камінь, не метал, твердий і тяжкий, у світлі тратить усю земність матерії. Світло, граючись

М. Дольницька. Різдво. Емаль.

Фото В. Попович

на блискучій поверхні, пронизує до металевого тла, а відбиваючись, заломлюється ітворить фантастичні ефекти барв, блискучих, гаряче інтенсивних, сітих, притямленіх і дискретних. Так світить опаль, черепашка, сонцем осяяна вода. Елемент емалі — вогонь. Нестоплена — це жмуток безбарвного скляного порошку, в огні разом оживає, пливе, розплівається, дістас силу виразу, вогневий жар барв.

Складна це техніка, повна несподіванок, змінливості, кожне палення — нова загадка, а хто в ній працювати хоче, мусить до неї підходити з любов'ю, бо впертою силою її не опанує і не втисне у форму в якій вона жити не хоче. А коли вона жити не хоче, зміняється знов у жмуток неважкої скляної покиді.

Емаль, це матеріал вічний і ненарушний, відпорний на всі атмосферичні впливи, воду, вогонь, а навіть хоч би в пожежі потріскав, все ще є можливість новим паленням привернути його до первісного стану.

Марія ДОЛЬНИЦЬКА

В. ЧАПЛЕНКО

ВІДГУК З "ПОДЯКОЮ" ОДНІЄЇ НАШОЇ ПИСЬМЕННИЦІ НА МОЮ РЕЦЕНЗІЮ

Ця письменниця — Ганна Черінь, відома еміграційна поетка, авторка не тільки ліричних поезій, а й прозових та віршованих гуморесок, подорожніх репортажів тощо. Я бачив її фізично-живу тільки раз, у Нью-Йорку, коли вона виступала в Літературно-мистецькому клубі з читанням своїх творів. Нічого собі, гарна була молодиця, — не знаю, яка вона тепер, бо то було давно, а жінки з упливом років, як відомо, стають дедалі гостріші... на язик. Але в її листах до мене аж до недавнього часу такої "еволюції" не було, і ми з нею листувалися по-приятельському. Чи не найприязнішим її щодо мене вчинком було те, що вона напіслала мені книжку Ліни Костенко "Марсю Чурай", з певним, мабуть, ризиком для неї (бо це була книжка, здається, з університетської книгозбірні). Це було ше тоді, як цієї книжки не перевидано на еміграції. А мені дуже кортіло прочитати цей у нас на еміграції розхвалюваний до безмежності твір (один наш критик написав, що в нім "багатство мови безмежне", дарма що начіть його заголовок "Марсуха Чурай" — а не "Чураївна" історично хибний). Але мое враження від цього твору було не тає ентузіастично- "безмежне". І я написав про це своїй приятельці Ганні Черені (це останнє слово в українській мові, в цьому разі жін. р. відмінюється). Та Ганна Черінь не згодилася з такою моєю очікуванням і написала мені, що цей твір "ЧУДОВИЙ", підкресливши так, великими літерами свою оцінку. Ну, що ж? На колір і смак немає одного "так"....

Цю "історію" з твором Ліни Костенко мені треба було згадати через те, що Ганна Черінь, напіславши мені пізніше свій роман у віршах "Слова", висловила побоювання, що я й цей її твір можу поцінувати не так, як їй... хотілося б, мовляв, якщо я погудив твір Ліни Костенко, то можу не зовсім похвально написати й про її твір. А що я завжди писав, сказати б, *властиві рецензії*, тобто *науково-об'єктивні* (а не, як тут у нас кажуть, "кадильні"), з відзначенням не тільки позитивних, а й негативних моментів у рецензованих творах, та ще й не зважаючи навіть на приятельські взаємини з їх авторами, то мені навіть приятелі ніколи не дякували, а лекотрі ставали й ворогами, (напр., Д. Гуменна). Отаку об'єктивну рецензію написав я й на твір приятельки Ганни Черені. Коли ця рецензія, кінець-кінцем, була надрукована, то Ганна Черінь мені "подякувала", але як саче, про це в мене буде мова далі.

Я написав "кінець-кінцем" через те, що мені не легко було вирішити, куди її надіслати, а в наслідок цього склалася з цією рецензією ще одна "історія". Ще раніше я друкував дещо в ж. "Жіночий світ", і було б найкраще надрукувати цю рецензію в цьому журналі. Але, мавши на увазі

ВИСТАВКА УКРАЇНСЬКОГО ХУДОЖНЬОГО СКЛА

У Києві вперше за всю історію українського декоративно-прикладного мистецтва організована республіканська виставка українського художнього скла.

В невеликому відділі представлени вироби українських гут XVIII-XIX століть з колекції Державного музею українського декоративного мистецтва. Високохудожні якості скла цього періоду стали основою, на якій розвивається й сучасне художнє скловоробництво.

На виставці представлені вироби майстрів про-відніх заводів художнього скла, в першу чергу Київського (майстри А. Балабин, С. Сміян, Л. Митяєва, С. Голембовська та інш.) Продукція Львівського промислового об'єднання "Райдуга" широко відома барвистим розмайттям та високою культурою діямантового декору. Умінням виявити шляхетність кришталю приваблюють роботи Р. Шаха, Л. Вихоревої, О. Богуславського. Для художників Стрийського склозаводу властиве використання складної техніки накладного скла.

Крім робіт майстрів цих закладів на виставці помітне місце посідають вироби Романівського склозаводу, Маріупільського заводу "Азовстал", Бережанського заводу, Дніпропетровського заводу "Будівельник", Артемівського заводу та Львівської кераміко-склопіттурної фабрики Художнього Фонду України.

За останні роки виробництво художнього скла в Україні помітно зросло. Цікавою новиною на виставці є три просторові декоративні композиції великого розміру, виконані художниками Г. Паламарем, А. Балабиним, Б. Беловим та І. Аполонівим, які засвідчують великі перспективи щодо використання художнього скла в громадських інтер'єрах.

"некадильний" характер рецензії та партійні зв'язки Ганни Черені із цим часописом (через її чоловіка), я завагався і не вислав рецензії до нього. А що й із ж. "Нові дні" в мене тоді були напружені взаємини, то я вирішив надіслати рецензію до "Визвольного шляху", де я давніше надрукував чимало поважних наукових статей і де Ганна Черінь друкувала свої вірші. Але це вже було після смерті ред. Драбата, а редактор Дмитрів, поставивши до мене вороже. Довгенько я ждав, але рецензія там не появлялась.

Тоді я написав до Ганни Черені, щоб вона запитала редакторку "Жіночого світу", чи вона б надрукувала мою рецензію. І що ж утяла тоді "вдячна" мені за цю чималу працю Ганна Черінь? Вона зажадала від мене, старого й досвідченого літературознавця та критика, щоб я надіслав цю рецензію їй, самій Ганні Черені, на... апробацію! Я написав їй, що це образа для мене, нечувана взагалі у практиці непідкупленого рецензування, і що я волію цієї рецензії не друкувати, що мені було б навіть прикро, якби й у "Визвольному шляху" її, кінець-кінцем, надруковано. Так на деякий час ця справа й замерла була. Аж от Ганна Черінь, що виїхала в якусь свою мандрівку, надіслала мені з тієї мандрівки листівку, а в тій листівці було коротке: "(Я) вибачаюсь". Це вже була моральна полегша для мене, та й моєї праці, як також витраченого на неї часу було шкода. — тож я вислав це своє писання до "Жіночого світу". Але редакторка цього журналу, очевидчаки, завагалася без узгодження з самою Ганною Черенею цю рецензію, як я й передбачав раніше, оприлюднювати. Приходили до мене й моєї дружини число за числом цього журналу, а моєї рецензії в них не було. Тоді мені урвався терпець, і я надіслав рецензію до тієї газети, в якій все моє друковано без "самоцензури", — до "Українського голосу", і там її надруковано, в числі з 19 травня 1982 р. Лише після цього з'явилася ця рецензія і в "Жіночому світі" за липень-серпень цього ж року. А що це останнє сталося в наслідок апробації критикованої поетки, про це свідчить той виразистий факт, що в наступному, вересневому числі цього журналу надруковано "відгук" на мою рецензію самої Ганни Черені під заголовком "А назва таки відповідна" (я пригащаю читачам, що заголовок моєї рецензії був "Видатний твір з невідповідною назвою").

Що ж являє собою цей її "відгук"? Це своєрідний, рілкісний у нашій критиці "жанр", що його можна б назвати "авторецензією". Звичайно, рецензований автор може виступати проти рецензента, але тільки тоді, як "рецензент" свідомо, злобно перекручує рецензований твір. Були й у мене як письменника такі випадки, коли мені доводилось боронитися ("рецензія" І. Кошелівія на мої "Люди в тенетах", Вадимові Сварогові "кігті й нігті"...). А от Ганна Черінь звинуватила мене в "перекрученні" того, про що в її творі немає навіть згадки. Коли я відзначив певну "ідилічність" у таборовому житті в'язнів як нетипове для сталінських таборів явище, то вона в своїй "авторецензії" написала: "Після війни й після "одлиги" та після смерти Сталіна (в дійсності було навпаки: спочатку смерть Сталіна, а потім

"одлига"! — В. Ч.), а також у наслідок повстань умови в таборах поліпшились." Алеж тоді, за "одлиги" Хрушчов повинував з таборів навіть таких політичних в'язнів, як С. Караванський, Д. Шумук і інші, — як же тоді там залишились такі незначні "злочинці", як Микола, Галя або й "урки", які так "по-джентельменському" ставилися до Галі? У творі Ганни Черені є єдиний випадок у такому сенсі — від'їзд в'язня на Україну з косоокою ненкою, та й то лише на відвідини до батьків, а не на зовсім...

Ганна Черінь у цій "авторецензії" уперто підкреслює, що її роман "історичний" (при цьому хибно вживає слова "автентичність" замість "жанр"). Так вона далі інформує, що написала в романі "про ту добу, в якій... жила", а "половини подій (до заслання Миколи)... була свідком"... Потім вона покликається на те, що читала всякі спогади сучасників про тaborи... А з усього цього виходить, що її "Слова" не історичний твір, а твір сучасниці про сучасність, дарма що вона не все бачила, зокрема не "жила" сама в тaborах. От у моїй трагедії про голод 1933 р. "Чий злочин?" я пишу й про те, чого не бачив, а довідався вже на еміграції з наших газет (напр., про загибель А. Річицького), але я його не назвав "історичним", та й у суті своїй він не є історичний. А от свою комедію "Гетьманська спадщина" я назвав "історичною", хоч тоді, 1907 р. я вже був на світі, але мені тоді було 7 років, і я ще не міг сприймати історичної дійсності, як сучасник, — тим і написав цю річ на підставі історичних документів, які мені дав О. Оглоблин.

Ганна Черінь назвала мене (хоч і в обережній формі) *немодерним критиком* через те, що я розповів зміст її твору, тобто з'ясував не дуже досконалій його сюжет як складник *форми*, відзначивши також, що цей сюжет ніяк "незаокруглений". Алже головний герой Микола утік за кордон, покинувши коханку Галю (твердження авторки "авторецензії", що й Галя мала пізніше виїхати за кордон — чиста фантастика), а також зовсім забув про свою *законну* жінку "Наталю, що грала йому на роялі". А як я натякнув на те, що було б переконливіше для сюжету, якби Микола утік був за кордон з лікаркою, яка його любила й мала легальні можливості це зробити як законна вдова того, на чий пашпорт вона допомогла Миколі втекти, то Ганна Черінь добачила в цьому моє бажання бути "співавтором". Але коли я пишу це в рецензії на оприлюднений твір, то я, як рецензент, уже тільки констатую недосконалість його сюжету...

Твердження Ганни Черінь про те, що її "хвилястий ритм" (це я так у рецензії його називав) походить від народної пісні, безпідставне, навіть якщо мати на увазі ритміку народних дум. Насправді цей ритм розвинувся на основі верлібрів.

Але найпікантніше в "авторецензії" Ганни Черені — її оборона назви свого роману "Слова" (у множині) оскільки й заголовок її "авторецензії" — "А назва таки вілловідна". Але вона й свою "авторецензію" почала так: "Почнемо з назви. В романі є двоє головних герой-людей (Микола й Галя)... але справжній герой і основа

цілого твору — СЛОВА (великі літери її — В. Ч.)". Далі вона написала про різні в різних письменників "слова", що ведуть до "чину" (якого? генеральського? — В. Ч.). А ще далі: "Я написала про СЛОВА по-своєму... Ніхто ще не написав такого твору, щоб у нім головним героєм були СЛОВА". А оце її є найабсурдніше в її "авторецензії"! Правда, один рецензент у газ. "Свобода" похвалив багатство її слів (у тексті, а не назву), знайшов у її романі її "строфічність", якої в ньому немає, але не дав загального уявлення про її твір, не сказав, як із тих слів створено "роман у віршах". А ще на початку XVIII сторіччя відомий англійський поет і автор віршованого трактату "Нарис про критику" (1711 р.) А. Поп (Pope) писав про "слова" так (подаю в моєму перекладі): "Слова — як листя те, І як з рясного листу Плодів не видно, так В багатослів'ї змісту". А от я ще наведу чотири віршовані рядки із зазнаки "кадильної" рецензії, складені із "слів", але мистецької вартості в цих рядках немає. Ці рядки наведені в рецензії М. Михайлівського під заголовком "Цінний збірник творів українських композиторів" та з підзаголовком "Вокальні твори на слова Яра Славутича, упорядкував Сергій Яременко". Едмонтон. "Славута" (в-во Яра Славутича — В. Ч.), 1978 р. Ця рецензія була надрукована в газ. "Український голос" з 27 вересня 1982 р. Згадані чотири рядки подані в тексті як "доречні" в поемі Яра Славутича "Мазепа". Ось вони (подаю для скорочення тексту не в формі вірша): "Та прийде ще судний, караючий (?) день. Година святої відплати. Коли за праза України гряде (?) Порив (?) Запорожжя крилатий". Якщо навіть зігнорувати властиве для цього поета "гвалтування" мови заради римування ("день" — "гряде", "відплати" — "крилатий"), то досить самого вислову, побудованого з можливих в українській мові слів "Порив Запорожжя крилатий", з дим останнім епітетом, щоб з цілковитою певністю сказати, що в цих чотирьох рядках ніякої поезії немає. Це тільки "слова, слова й слова", згідно з "теорією" Гани Черені. А оте її "відкриття", що нібито "слова" можуть бути головним героєм епічного твору — роману, свідчить про її *виразну некомпетентність у теорії красного письменства як одного з мистецтв*. Ну, а те, що вона не втерпіла, щоб не заперечити моєї доброзичливої фахової рецензії, написаної з мотивом вдячності за надіслану мені книжку Ліни Костенко "Маруся Чурай", показало її вже не такою, якою я її бачив колись у нью-йоркському Літературно-мистецькому клубі: вона таки "еволюціонувала" до стадії... "загостреного жіночого язика". А як узяти на увагу все те, що вона написала проти мене, та те, що я мусив додатково написати про її "роман у віршах", то можна побоюватися, що в читачів може скластися враження, що цей її роман не такий видатний твір, як я назвав його в заголовку своєї рецензії. Нагородження цього твору на недавньому конкурсі ім. Франка не зменшує такого побоювання: члени журі не могли при великій кількості нагород у цьому конкурсі аналізувати її роман так, як це зробили ми з нею у цій суперечці...

Щождо її кінцевих в "авторецензії" слів "щи-

МІСЯЦЬ БЕРЕЗЕНЬ — МІСЯЦЬ ШЕВЧЕНКА

Придбайте собі, приятелям і знайомим шевченківську платівку Йосипа Гошуляка.

Ціна платівки \$12.00. Купити її можна в українських книгарнях у Торонто, або замовити в самого маєстра:

Mr. Yosyp Hoshuliak
24 Mabelle Ave., Apt. 809
Islington, Ont., Canada M9A 4X7

ПЕРША СТИПЕНДІЯ ТОРОНТСЬКОЇ КАТЕДРИ

Катедра українознавчих студій при Торонтському університеті встановила першу стипендію, якою нагороджують визначного студента, що пише докторську тезу на будьякий аспект українознавчих студій — історії, мови, літератури, мистецтва, політичних наук, економіки, соціології.

Катедра призначила нагороду \$3.000.00 на академічний рік 1982-1983 Надії Одетт Дякун. Аспірантка Надія Дякун працює над стилістичною аналізою прози Михайла Коцюбинського.

Стипендію Катедри українознавчих студій призначають щорічно. Аплікації на академічний рік 1983-1984 мусять бути надіслані на адресу Катедри до 1-го квітня ц.р.

рої вдячності", то я можу цілком щиро сказати: "Нема за що"... Немає за що, шановна добродійко Ганно Черене!

З ПІД ПИЛУ СТОРІЧ

(Про Побужанський Ірмолой, який знайшли д-р Лисько з артистом Левом Гецом 1941 р. в селі Побужани, що біля Буська)

...Побужанський Ірмолой показався справді цінним рукописом. Це книжка, що має 384 пагіновані картки, розміром 14 на 19 сант., в ясножовтій шкуряній оправі. Заголовкової картки бракує. Видно, що справа книжки не первісна, бо всякі записи й гльоси, густо повиписувані на полях книжки, часто повирізувані переплетником і не мають закінчень. Палеографічні дані тексту і нотного письма вказують більш-менш на перелім 16-17 стор. і з цим погоджуються також різні датовані записи на полях книжки, з яких можна відтворити до певної міри й історію цього Ірмоля.

Продавався він і купувався не один раз і зміняв кількох власників, поки врешті опинився в побужанській церкві. Напр., на картках 372-374 в самому верху праворуч є такий запис: "Во имя Отца и Сина... И ста... Дух... ам... Сию книгу купиль ереини Синов... дав... I дал за ню зо... 4...ох... (В слов'янській мові — З. Л.)

На жаль, краї карток обрізані переплетником і з ними також кінець дати. На всякий випадок запис з 17-го стор. В другому місці, на картках 251-252 є інший, докладніший: *Sie xiąkie kupil naumie człowiek Dmiter synowi swemu Michałowi 1631, r Stephan Prezbiter.*

Коли був писаний Побужанський Ірмолой — невідомо, все таки раніше від усіх таких записів. Якщо зважити, що в музичній бібліографії за найдавніший писаний ірмологіон вважався досі т. зв. Супрасальський Ірмолой 1598 р., то побужанський рукопис являється для нього сильним конкурентом за хронологією і у всякому разі однією з найдавніших пам'яток цього роду.

Побужанський Ірмолой повинен збудити зацікавлення не тільки музик, але й знавців графічного мистецтва і філологів. Письмо цього рукопису, підставлене під ноти, визначається дуже гарною, мистецькою виробленою формою, легкістю, розмахом і одноцилім стилем. Особливе багатство виявляє останній рядок на кожній сторінці, де нотатор мав більше місця для попису. Численні ініціали, малювані всі червоною фарбою, врізується глибоко між текст і ноти. Є й спеціальні заставки з графічними кольоровими рисунками, з яких один подаємо нижче в репродукції.

А хіба для мовознавців не цікаво, напр., які звукки піклували у цьому часі під літери "ъ" і "ѣ"? В Побужанському Ірмолої є докази, що літери ці мали іноді значення справжніх голосівок, напр. на 217 стор.: ангельській соньмъ.

Чи цей т. зв. хомовий спів був лише традиційною співочою манірою¹), чи йшов за вимовою живої говореної мови?

А богословів хіба не зацікавлять всякі варіянти церковних текстів, як, напр., відомої молитви: "Честнійшу Херувим и славнійшу без разсудження Серафим" ... (карт. 180)

Але кінець-кінцем Побужанський Ірмолой пам'ятка музична і насамперед цікава музикам. Писаний він т. зв. київською нотацією²), як звичайно на 5-ти лініях. Ключів уживає найчастіше альтового, або тенорового, але поза тим допускає також меццо-сопрановий (на другій лінії), а навіть сопрановий (на першій). З приключевих знаків трапляється часто "б".

В загалі київська нотація своєю хронологією і походженням являється великою загадкою, що над її розв'язанням варт попрацювати. Річ і в тому, що київська нотація з різних поглядів більш поступова і досконаліша від тогочасної західно-європейської церковної нотації. На переломі 16-17 ст. латинські богослужбові книги писані т. зв. хоральною нотацією майже завжди на 4-х лініях (іноді на 6-ох), натомість тогочасна київська нотація вживає вже виключно 5-ох ліній. Заходно-європейська хоральна нотація вживала в тому часі ще досить багато лігатур — це кілька тонів, що співалися на один склад тексту, а в письмі ці ноти з'єднувалися в одну своєрідну фігуру, дуже незручну до розшифрування.

Натомість у київській нотації вже нема ніяких лігатур, усі вони розв'язані окремими нотами. — те, що в західноєвропейській церковній нотації перевели остаточно аж два століття пізніше. І найважніше: на переломі 16-17 стор. лише винятково в декотрих богослужбових латинських книзах було по кілька пісень, записаних мензуральною нотацією (тобто — ритмізованим способом). Подавляюча більшість, загал усіх богослужебників, був писаний хоральною нотацією, яка знала довші і коротші вартості нот, але без докладного їх визначення і через те зафіксувала лише мовний ритм датинських текстів, а не справжній музичний ритм мелодій. У тому самому часі київська нотація послуговувалася вже при записах своїх канонічних напівів своєрідною мензуральною системою, що могла зафіксувати найбільш скомпліковані ритми церковних мелодій.

Виходить, що українська церква в часі свого найбільшого занепаду була в ділянці церковного нотопису прогресивніша від латинської, якій з політичного погляду мусила поступатись. Ясно також, що київську церковну нотацію взяли українці не з католицьких церковних книг, бо там не було для неї первовзору.

Генетично її можна зв'язати тільки з західно-європейською т. зв. мензуральною нотацією, яку українці, перейнявши, зреформували і застосували до потреб своєї церковно-культурної музики, та при кінці 16-го стор. створили вже остаточно устійнену систему і форму, яка без великих змін протрималася досьогодні. Майбутні докладні палеографічні досліди приведуть, мабуть, до перевірення, що київська нотація пішла не від квадратної італійської "nota romana", а скоріш від нотації готичної, яка послугувалася нотами у формі ромбів. Зокрема, варт детально порівняти графічну сторінку київської нотації з чеською готичною 16-го стор., що залюблена вживала ромбів, по-

добних до київських. Ствердження цього привело б до дуже цікавих висновків про тогочасні культурні впливи в Україні, спеціально в музичній ділянці.

I ще дальші здогади насуває Побужанський Ірмолов. 16-те сторіччя — це цілковито темна доба³⁾ в історії української музики. Ніяких пам'яток, ніяких історичних документів. А тут раптом Ірмолов в глухому селі, писаний київською, напів мензуральною нотацією! Це значить, що в 16 стор. в Україні мензуралка була в широкому вжитку у світській музиці і, звичайно, не сама тільки нотація, а взагалі західноєвропейська мензуральна музика, світська й духовна. Вона могла культивуватись по дворах українських магнатів, князів, по дворах дрібнішої православної шляхти, у багатьох міщан і т. д. Музика ця мусіла мати в Україні вже таку міцну традицію і мусіла культурно так засимілюватися, що врешті почала проникати і в найбільш консервативну ділянку — церковну. Отже, коли вже в 16 стор. з'являється така пам'ятка і якраз в церковній ділянці — це говорить багато про давність тієї системи в Україні, про те свідчить її назва — "київське знам'я".

Знаємо, що на Московщині лінійну нотацію до церковних книг намагалися запровадити аж за патріярха Нікона, при кінці 17-го стор., але це викликало там сильний спротив і цілу ересь раскольників, які і далі в своїх книгах уперто трималися традиційних невм — крюків. Культурний рівень України був настільки вищий, що подібна нотна реформа прийнялася тут на сторіччя раніше, загально і безолісно. Отже, і з цього погляду Побужанський Ірмолов заслуговує на пильну увагу.

Покищо він зберігається у мене і чекає на систематичну і скоординовану працю музичних палеографів, істориків та знавців церковного співу. Та чи скоро вони знайдуться? Чи скоро задзвінть для ширшого громадянства мелодії з старої побужанської церковці у всебічному мистецькому та історичному наслідственні?

(Для історичного архіву переписав П. Маценко з "Наші Дні", лютий, ч. 2, 1944 р. Львів)

ПРИМІТКИ

1) Залишення в словах твердого й м'якого знаків може тільки пригадати хомонію. Натомість це скоріше належить до "повнозвуччя". Тоді співається так: Ани-ге-ли-скій... О. Кошиць так навчав: "Ой на гороніці, в златій коришмоніці"... Додатки співаками вимовлялись дуже легко і тим кращала вимова ((дикція)).

2) "Київська нотація" ніде не вживалось, тільки як написав потім З. Л. — "Київське знам'я".

3) Про "темність" 16-го стор. стара думка. Тоді вже була Острозька Академія і різні Братства. Про ту й ранішу добу в Україні подані документації у моїй статті "Українські канти", вид. Волині 1981 р.

Однакоже, загально, стаття З. Лиська дуже вартісна й потрібна для дослідників.

П. Маценко

20-ТА РЕГІОНАЛЬНА КОНФЕРЕНЦІЯ В НЬЮ-ЙОРКУ

Від 30 літ відбуваються в США земляцькі з'їзди, стимуллювані Комісією регіональних дослідів НТШ. У іх висліді зорганізовано понад 30 регіональних комітетів, видано понад 50 збірників і споминів про рідні місцевості.

Недавно з'явився збірник "Золочівщина", "Віки говорять" (Снятинщина), монографія В. Бородача про село Жапалів, Любачівщина, появляються журнали "Гуцулія", "Квітучі береги" (Стрийщина), бюллетені підгачан, тернополян. Приготовляють збірники: Збаражчина (III том), Зборівщина, Коломийщина, Комарнянщина, Лемківщина, Надбужанщина, Підгаччина (III том), Рогатинщина, Станиславівщина (III том), Стрийщина, Тернопільщина (III том), Яворівщина. Невідомо, коли з'явиться ярославський збірник, гуцульський альбом, II том "Історії Гуцульщини". Львівщина, Городеччина, Жовківщина, і Брідщина досі не охоплені регіональним рухом. Відбулися з'їзди гуцулів, станиславівців, дрогобичан, угнівців, стрилян, золочівців, лемків і кол. мешканців тaborу в Регенсбургу, що приготоляють свій збірник. Інститут Дослідів Волині у Вінниці видав понад 50 наукових книжок, але мало про Волинь.

20-та регіональна конференція відбулася в Нью-Йорку 23-го жовтня 1982 року. Д-р М. Даревич мав доповідь про давні часи Комарнянщини. Звітували представники (-ці) Надбужанщини, Станиславівщини, Стрийщини, Бойківщини, Рогатинщини, Тернопільщини, Яворівщини.

Ухвалено: 1. поширити регіональний рух на північні та східні українські землі для збереження документації про життя й боротьбу українського народу за свою державу. Зокрема необхідно зібрати матеріали від свідків і сучасників голода в 1933 році, про геноцид, русифікацію, масові вивози й колонізацію України. 2. Зібрати від кол. мешканців Лемківщини описи всіх місцевостей, що переважно вже не існують, про всі переслідування лемків, бої УПА на Лемківщині й участь у них лемків, примусове виселення в 1947 році, кишення церков. 3. Зібрати й видати матеріали про всі табори наших переселенців у Західній Європі, бо це доказ нашої живучості, організованості і збереження традицій. Д-р М. Ценкіо задекларував 1.000 дол. для заохоти авторів споминів про наше таборове життя. Дссі єдині кол. регенсбуржці приступили до збирання матеріалів. Хоч міттенвальдці відбули свій з'їзд ще в 1973 р. і ухвалили видати збірник, але вибраний редактор відмовився від праці. А де решта 30 таборів?

Голова комісії рег. дослідів, д-р В. Лев, подякував д-рові М. Ценкові за жертвенність, підкреслив участь жіноцтва й молодих та закрив конференцію, бажаючи успіхів у праці. I. D.

ЗА ПАШТУНКАМИ

- Що за неподобство? — обурюється співак.
- Мені подарували лише три кошки квітів!
- Невже цього мало?
- Але ж я заплатив за чотири!

"ПРО ДУШУ В ПІСНІ..." М. ХОЛОДНОГО

Маємо ще одну працю про українську пісню й музику, написану на основі доступних в СРСР матеріалів*. Вона цікава й вартісна та зображує стислий історичний шлях нашої пісні в російській царській та червоній імперії. У книжці є основна праця та додатки — більшість вірші про пісню. Автор розповідає про цю галузь народної творчості у час панування царата та в умовах "радянської" дійсності. Він часто покликується на російські та українські джерела, в яких описується про становище нашої культури в минулому та після революції, щоб підтвердити свої висновки й роздуми. І так, наприклад, в бібліотеці ім. Леніна є неопрацьовані тексти української музики з 12 ст. Діяльність співців-скоморохів заборонизувала Олексій... У другій половині 17 ст. українських музик примушувано співати при царському дворі й у російських вельмож. Це продовжувалося в наступному столітті, а "набирання співаків на Україні набуває систематичного характеру". Рівночасно з цим "інтенсивно надсилали молодь з північних губерній у співочу науку до Києва". Відомі знавці музики викладають в Петербурзі (напр., П. Ніщинський) або в Москві.

"Викрадена у народу і поставлена у залежність від крихти зі столу... дешева художня самодіяльність (Розумовський) розважала сальонову публіку"... "Пусті розваги — це єдине, що дозволяється в Росії. При такому ладі надто важко, щоб була створена серйозна література... Безпросвітня брехня, тривожне неробство — ось неминучий наслідок північної автократії".

Створено ситуацію, що Петербург став "колонією освічених українців... Усі громадські місця, усі академії, усі університети наповнені земляка-

ми... Д. Бортнянський (з Глухова, Україна) був директором придворної капелі в Петербурзі", а перед ним нею керував Марко Полторацький — український соліст.

Але намагання царата узaleжнити культуру пісні повністю не увінчалися. Українська стихія перемогла: "з піснею на вустах вмирали наші батьки у ворожих катівнях. Зі скрипкою біля грудей передчасно відходили із життя краї сили народу. Скидали шапку перед українською піснею і друзі, і недруги". Вона стала відома в європейських країнах. Бетговен "поклав мелодію нашого "Козачка" в кінцівку "Аппассіонати", а уривки коломийок — у 6-му симфонію. Пісню "Засвіт встали козаченьки" використав В. Моцарт. Мелодію "Розпрягайте, хлопці, коні" впізнаємо у "Волочаєвських днях". Козацька пісня "Гей, не дивуйтесь, добре люди" вилилася в гімн російських революціонерів "Здраствуй, свободі вольное слово". У новій художній інтерпретації Ф. Ліст... передав Заходові "Віють вітри", "Ой, не ходи, Грицю", написав симфонічну поему "Мазепа"... Він коломийкового характеру наспіви вівчарів включив до своїх рапсодій... Зверталися до української пісні та музики композитори: Бах, Й Гайдн, Й. Брамс, Ф. Шуберт, Ш. Лефлер (американець).

"Вкраїнську мелодію подибуємо у 1-ї дії глінківської опери "Руслан та Людмила". Глінка поклав на музику пісню Віктора Забіли "Не щебечи, соловейку". З танцюальними піснями Наддніпрянщини перегукується фортеп'янова "Гумореска" Чайковського, його 1-й концерт для фортеп'яно з оркестром, а вкраїнську пісеньку "Журавель" подибуємо в останній його 21-їй симфонії..."

"У добу так званого культу особи напівграмотні глашатаї гарячково запаленого і безславно згаслого "масовізму" по-вульгаризаторському вхопилися за девіз "хто був нічим, той стане всім"... У письменстві започаткувалася доба фальшивих героїв. Не поступалися перед ними псевдотворці, що хлинули до поезії, до пісенної справи... Радіослухач, шукаючи сьогодні в етері пісню, з відразою обминає довгі хвилі"... Пісню про "віру в людське начало заступає віра в параграфи — така пісня виховує в людині безвольну істоту, перетворює її на гвинтика".

Тепер існують художні самогуртки, але їхні репертуари подібні "на якісі чужоземні трупи, що декотрими їхніми обмеженими керівниками розглядаються як досягнення, бо в цьому, мовляв, полягає їхній "інтернаціоналізм"..."

"Наївно думати, що можна штучно побудувати якусь інтернаціональну культуру... Гадати, що національності зникнуть, можуть, поперше ті, хто нехтує історією, знає її лише як перелік хронологічних дат або як набір загальних фраз і анекдотів... Якби відмінності між націями зникли, якби повного злиття було досягнено і всі народи взяли б ту саму ноту — прощай концерт! Гармонія звуків перетворилася б у звичайний шум".

Часто росіянин думає, що почє чудові українські пісні, але розчаровується, бо в Україні співають "руssкие частушки": "Пісень багатьох національностей, що населяють СРСР, нема і на

*) Микола Холодний. "Про душу в пісні та про пісню в душі". Вид-во "Смолоскип", Торонто-Балтімор, 1981. 138 стор.

Дещо про автора: Микола Холодний народився 1939 року на хуторі Стягайлівці, Чернігівщина. Був студентом Київського університету, з якого його виключили в 1965 р. за виступи під час стипендіантських зборів. Його праці друкувалися від 1960 р. в журналах "Жовтень" і "Дніпро", в часописі "Літературна Україна", в українських виданнях Польщі та Чехо-Словаччини. 1968 р. Холодного заарештували... Це повторилося в 1972 році, посадили в "психушку" й він написав "покаянну заяву"; після цього його ім'я більше не появлювалося на сторінках видань в Україні. На чужині з'явилися збірки поезій "Крик з могили" (1969 р.) та "Куди і навіщо біжить вода?" (1972 р.) — передрук з самвидаву — М. Холодного.

озброєнні музично-співаючих колективів України.. Зате швидше від них почуєш іndonезійську, кубинську" або "кукурудзяну" коломийку, оспівування буряків, гречки, верби, сосни, тополі, качки. Як під час цих пісень почувається хлопець, дівчина або взагалі людина?"

"Велике мистецтво робить безликом споживачів його, хто не були вони, а надто молодь. Воно породжує нігілізм, паразитизм, неповагу до людей праці, як і до самої праці... Безліч випускників університетів мають хибне уявлення про культуру свого народу, натомість знають скільки збудовано будинків культури за останню п'ятирічку" ..

Студентів університетів не вчать нотної грамотності. Чи має сенс тоді вивчати у вузах фольклор, а потім навчати його в школі? На Вкраїні немає інституту, який би вивчав естетичні смаки... вікових груп населення. У цій галузі могли б щось зробити "народні університети культури", але "вони пішли шляхом банальних лекцій... які здебільшого викладають аморальні викладачі-заробітчани.

Свого часу видано "Буковинські співанки", але це не що інше як звичайнісінка халтура. Таких халтур видано немало, бо від "примітивних збірок, надто від "Репертуарних збірників", до примітивних репертуарів — крок ступити. Є винятки, але це не рятує справи, бо в СРСР пляново вульгаризується вся українська культура! У "Театрах масових видовищ" дискредитується художнє переосмислення віками складених традицій, виставляють істинний талант народу на посміховище... Молодь не має сучасного національного танку. Систематично якісні танки видруковують "Репертуарний збірник". Та чи один автор наважиться затанцовувати на людях те, що він ім пропонує"?

В СРСР є різні горілки, але нема полтавської, київської, чернігівської, житомирської, вінницької, донецької й інших пісень!

"Людина, як і нація — категорія історична... Нація — це любов. Тільки варварські звичаї не рахуються з цим — і не сама людина вирішує, кого її любити... Любити всіх однаково — значить не любити нікого. Любити й плакати рідину пісню — це природне й закономірне. Культурна мозаїка людства вабить, чарує, викликує незвичайні захоплення й стимул творчості тому, що вона складається з різномальорових самоцвітів народів. Творення "совєтського народу" це знищення тієї мозаїки!"

ФАКСИМІЛЬНІ ВИДАННЯ В УКРАЇНІ

Історія факсимільних видань сягає другої половини XIX ст., коли в багатьох столицях Європи та в Нью-Йорку стали друкувати старовинні книжки особливим способом, який відтворював усі прикмети видань тих часів. В Росії 1904 року зроблено репродукцію "Слово о полку Игореве", виданого 1800 року. Через кілька років — "Архангельське євангеліє" за оригіналом 1092 року.

У Львово 1914 р. з нагоди 100-річчя з дня народження Тараса Шевченка коштом НТШ вийшло фототипічне видання "Кобзаря" 1840 року.

Академія Наук України 1958 р. видала таким способом чотиритомовий "Словник української мови" Б. Гринченка за виданням 1907 року.

З нагоди 360-річчя виходу у світ "Граматики" Мелетія Смотрицького видавництво "Наукова Думка" випустило факсиміле цієї книжки, яка відіграла значну роль в розвитку української мови і правопису. Для мовознавців великий інтерес становить "Граматика слов'янська" Івана Ужевиця, факсимільне видання якої зроблене в Харкові 1970 року. Ця пам'ятка мовознавчої науки середини XVII ст. є власне першою граматикою української літературної мови. Рукопис її, який, на жаль, не був надрукований, зараз зберігається в Національній бібліотеці у Парижі. "Граматика слов'янська" Лаврентія Зизанія з'явилася у факсимільному виданні минулого року. Це правопис церковнослов'янської мови, викладачем якої автор у XVI ст. був у Львові та Бересті.

До 150-річчя Тараса Шевченка в Україні 1964 року випущено факсимільні видання, так звані, захалявні книжечки автора, написані в засланні, — "Малу книжку" та "Велику книжку".

Видавництво "Дніпро" 1981 р. видало в оригінальній формі "Кобзар" 1860 року, особливу літературно-бібліографічну цінність якого являє те, що це видання підготовлене і редактоване самим автором. Незабаром має вийти факсиміле "Чигиринського кобзаря", — славнозвісних "Гайдамаків".

Останнім з факсимільних видань республіки є випущена 1979 р. "Вергилиева Энеїда, на малоросийский язык переложенная И. Котляревским" 1842 р. в Харкові. Копія цієї поеми об'єднує шість окремих книжок, якими була видана ця поема в ті роки. При виданні тепер дотримано всіх особливостей поліграфічного видання тих років.

Згадуємо ми про ці факсимільні видання саме тому, що вони та ще й інші видання української давньої книжки будуть представлені на міжнародній виставці книги у Лейпцигу.

Д. М.

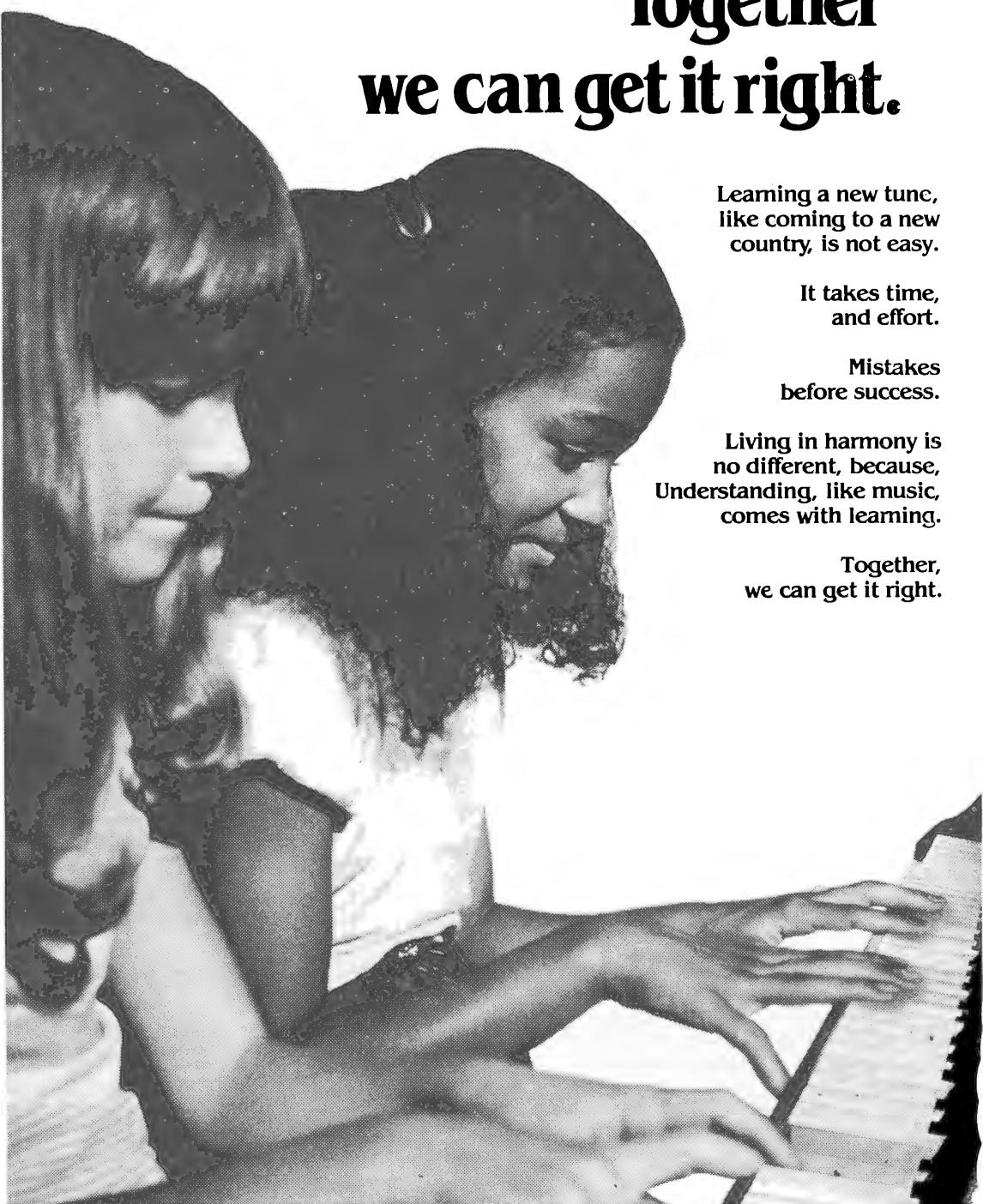
ВПЕРШЕ ЧУТИ ОРГАН В УКРАЇНІ

В музичному житті Радянського Союзу такий інструмент, як орган, не мав жадної пошани з боку керівних осіб. Він, мовляв, пропагує релігійний дурман. Органну музику культурні люди іздили слухати тільки в Ригу, де в старовинному Домському соборі регулярно влаштовувались концерти органної музики Баха, Франка, Ліста, Регера, Ебена, Мессіана...

І от несподівано на 65-му році радянської влади дізнаємося, що як признається професор Київської консерваторії А. М. Котляревський: "Мистецтво гри на органі в Українській республіці — молоде. Інтерес до органної музики виявляють лише в Києві, Львові, Одесі, Донецьку, Ужгороді та Кам'янець-Подільському". У Києві в грудні минулого

MULTICULTURALISM

**Together
we can get it right.**

Learning a new tune,
like coming to a new
country, is not easy.

It takes time,
and effort.

Mistakes
before success.

Living in harmony is
no different, because,
Understanding, like music,
comes with learning.

Together,
we can get it right.

Multiculturalism
Canada

Multiculturalisme
Canada

Canada

року відбувався перший республіканський конкурс органістів.

З повідомлень газети "Культура і життя" дізнаємося, що конкурс успішно відбувся. Виступало тринадцять музик, майже всі вихованці Київської консерваторії. В програмі кожного, крім класичних творів композиторів минулих століть, обов'язково мав бути твір українського композитора. "На жаль, пишеться в газеті, — перелік українських композиторів, які пишуть для органа, досяг скромний..." Лише один твір — прелюдія і фуга львів'янині М. Колесси виконувався на конкурсі.

Жюрі присудило першу премію киянину Валерію Михалюкові. Другу премію поділили Вірджінія Сурвілайт з Вільнюсу, яка вдосконалює свою майстерність у київській консерваторії, та Галина Булиbenko, одна з перших випускниць київської органної класи. Третю премію здобула Ірина Калиновська. Солістка Закарпатської філармонії Наталя Висич-Чазова нагороджена почеcним дипломом.

ІТАЛІЯ В 100-ЛІТТЯ НАРОДЖЕННЯ Б. МУССОЛІНІ

Цього року Італія відзначатиме 100-ліття з дня народження свого контролерсійного дуче Беніто Муссоліні й 40-ліття з часу упадку його фашистського режиму. Хоч офіційно дата народження Муссоліні припадає щойно 29 липня ц. р., святкування 100-річчя почалось фактично ще минулого року виставкою ілюстрацій у Міляні, яку відвідали мільйони зацікавлених. Також видавництво La Dіna повідомило, що ввесь наклад спогадів останнього секретаря фашистської партії Карла Скорци геть розкуплено. Ціна книжки в золотій oprаві 2,200 дол., а в срібній — 1,100 дол.

Противники Муссоліні з таким же ентузіазмом готуються відзначити 40-ліття державного перевороту й упадку фашистського режиму. Як відомо, партизани теперішнього італійського президента розстріляли Муссоліні в 1945 році і тіло мертвого повішали на електричному стовпі в Міляні.

Ця нездорова атмосфера двоподілу приневолила редактора національного щоденника "Іл джорнале" кинути гірку репліку: "Ця країна ніколи нічому не навчиться... Щоб перемогти одну крайність, не знаходить кращого, як попасті в другу крайність".

Проте, це не цілком так. Державній телевізії дозволено, наприклад, виготовити їй показувати об'єктивну програму "Найближчі люди Дуче". А комуністичний посадник місцевости, де народився дуче, заявив, що хоч він не підготовляє якогось офіційного святкового карнавалу, проте неофашисти з Італійського Соціального Руху можуть з'їхатись і влаштувати такий карнавал. Він "не очікує якихсь неприємностей, якщо вони поводитимуться в межах права".

Тож видається, що італійці таки дечого навчилися й демократія в них поволі закорінюється.

(м. д.)

ЗААРЕШТОВАНО ЗОРЯНА ПОПАДЮКА

Починаючи свою розповідь-спогад про українського політв'язня Зоряна ПОПАДЮКА, його співтабірник, єврейський літератор Михайло ЖЕЙФЕЦ писав: "Об'єктивної аналізи, об'ємного портрета не буде — це понад сили авторові. Зорян згадується йому ніби якесь природне диво, поєднане з так само природною і тому легкою талановитістю й відвагою. Тільки таким я його запам'ятаю — тільки таким і можу описати". Це не виняткова оцінка молодого українського правозахисника Зоряна ПОПАДЮКА. Так само захоплено згадують його буквально всі ув'язнені раніше дисиденти, які мали змогу висловитися про своїх спів'язнів.

Прибувши на заслання в Якутію, в червні 1980 року З. ПОПАДЮК захворів на запалення легень, але невдовзі діяльнозу змінили на туберкульозу. На початку жовтня його успішно оперували. Але в 1981 році почали надходити тривожні чутки про його стан.

Як повідомив бюллетен "Вести из СССР" (ред. К. ЛЮБАРСЬКИЙ), стан здоров'я ПОПАДЮКА видався настільки загрозливим для властей, що вони пішли на винятковий захід — змінили йому місце заслання. З Якутії його перевезли до Казахстану...

З. ПОПАДЮК народився 21. 04. 1953 року в Самборі. Батька в родині не було, виховувала його бабуся. Ніжно люблячи бабусю, він так само був близький до матері і вважав її найпершим другом. 19-річним юнаком Зорян стає студентом філологічного факультету Львівського університету. Разом з ровесниками-однодумцями він розповсюджує листівки: одну — з протестом проти заборони вшановувати Шевченка, другу — проти окупації Чехословаччини. Крім того, студентський гурток видав самвидавний журнал "Прогрес". За це Зоряна ПОПАДЮКА заарештували в 20 років (29.III. 1973 р.), разом з товаришем Яромиром МИКИТКОМ, та засудили до 7 років таборів суворого режиму і 5 років заслання.

Щойно надійшла з України приголомшлива вістка: Зоряна ПОПАДЮКА в засланні заарештовано.

Адреса його хворої і паралізованої матері: 290007, м. Львів-7, вул. Галана, 6, кв. ба.

**Закордонне Представництво
Української Гельсінкської Групи**

МУЗЕЙ В. І. КАСЬЯНА

У Снятині на Прикарпатті на батьківщині видатного українського художника Василя Ілліча Касьяна нещодавно відкрито художньо-меморіальний музей пам'яті майстра. В будинку музею виставлені документи, особисті речі художника, які розповідають про славну долю людини, яка вийшла з бідної селянської сім'ї і досягла вершин мистецтва, заслужила всенародне признання. Біля будинку музею встановлено пам'ятник В. І. Касьянові, створений відомим українським скульптором В. З. Бородаєм.

Д-р Юліян МОВЧАН

ПОСТУПАЮ ДО ІНСТИТУТУ ЖУРНАЛІСТИКИ

(Розділ з книжки спогадів "Незабутнє і непрощене")

Не знаю, як там тепер, але в передвоєнні часи в Харкові при Московській вулиці № 20, тобто, майже в самому центрі міста, існував Український Комуністичний Інститут Журналістики (УКІЖ). Крім денного відділу чи курсу, існував також дворічний вечірній курс УКІЖ-у. Я вирішив поступити на вечірній курс. Була та вигода, що оскільки вдень я працював, тобто, видавав фабричну газету "Червона Нітка", увечері, після праці, я мав змогу ходити на навчання до інституту. Тим більше, що територіально це було зовсім недалеко від фабрики: з приємністю йдучи поза берег річки Лопань в напрямку центру міста, за 15-20 хвилин я вже був у будинку інституту.

Навчання розпочалося у вересні 1933-го року. Перебуваючи і працюючи тоді в Харкові, особисто я та харків'яни тоді не відчували голоду, якщо під цим поняттям не розуміти хронічного недоідання. Головним джерелом нашого харчування була тоді фабрична кухня, де за відносно невелику ціну можна було сяко-тако задоволити конечну фізіологічну потребу в кальоріях. Але нераз ідучи по вулицях міста, можна було бачити то тут, то там жалюгідні постаті наших селян — переважно матерів з малими дітьми або старших віком людей, які стояли під стінами будинків з простягненими до прохожих руками і просили, аби щось їм дати. Але не мало було і таких, які вже, видно, без силі були стояти на своїх ногах, і тому лежали на хідниках з попухлими обличчями та ногами, і які вже не просили нікого й нічого — вони лише майже непорушно лежали і вже були зовсім байдужими до всього. Вони вже навіть не звертали уваги на шматки хліба чи ще якоїсь їжі, яку хотісь поклав з прохожих — вони вже були або мертвими або ось-ось мали віддати свій останній віддих...

Ніколи не можу забути такий випадок. Одного разу йдучи вулицею Харкова, бачу, як одна старша жінка йшла з окрайцем чорного хліба в руках. Раптом до неї підбігає якийсь голодранець, який вихвативши з рук жінки хліб, біжить від неї, одночасно на ходу, аби, видно, не втратити здобич, похапцем пхає той хліб до своєї "пельки"...

Найtragічніше виглядали малі діти — ні в чому невинні діти. Худі і позамотувані у брудне лахміття, вони безсильно простягали свої білі та худі рученята за милостинею. Що вони — малі діти — зробили Сталінові і його московсько-большевицькій банді, яка вирішила виморити їх голодом?

Головою чи завідуючим вечірнього курсу УКІЖ-у був "солідний" на вигляд, з чорною бо-

рідкою і віком років 60, якщо не більше, проф. Крижановський (на жаль, забув його ім'я). Можливо, що формально він може і був членом чи кандидатом партії (бо не думаю, щоб безпартійному доручили керувати комуністичним інститутом журналістики), проте як зовнішньо, так і з його балачок аж ніяк не виглядало, що його можна було зарахувати до категорії типового "старого большевика". Також він говорив доброю українською літературною мовою, що свідчило, що він був українець (хоч було багато вийнятків — в ті роки багато не-українців, зокрема жидів, володіли дуже добре українською мовою). Викладав Крижановський міжнародну політику. Пригадую, він нераз уперто доводив, що головним протиріччям в капіталістичному світі в той час було протиріччя між Англією та США, які між собою змагалися за здобуття світового ринку.

Викладачем української мови в нас був Догадько — жид. Те, що він не будучи українцем, але вирішив мати своїм фаєм викладача української мови, може бути лише здивом доказом того, що подібно до багатьох інших своїх "одноплемінників", які виросли на українській землі, він так само чесно й широ став на службу українського народу. Щира й сердечна подяка й пошана за це нашому вельмишановному професорові Догадькові!

Також жидом був викладач "газетної справи" за прізвищем Грінберг. Його предмет був фактично єдиним предметом в нашому вечірньому курсі інституту журналістики, який мав безпосереднє відношення до журналістики. Викладав також українською мовою. Але Грінберг не був Догадьком. Українську мову можна було почути від його майже виключно під час лекцій, але дуже рідко під час приватної балачки. 1936-го року, тобто, рік після закінчення інституту журналістики, доля мене знову спіткала з Грінбергом. Коли одного разу я прийшов до праці в редакції газети "Харківський Паровозник" (а я там почав працювати ще з минулого року — про це більше пізніше), раптом несподівано бачу в кабінеті головного редактора за столом сидить добре знайома мені постать нашого викладача Грінберга. Ми знали, що попереднього редактора (вже третього впродовж останніх кількох років — не забуваймо, що в ті роки Сталін був розпочав полювання за "троцькістсько-зінов'євськими бандами") — українця Петра Грубника, який вдало редактував газету, було усунено, але ми не знали, хто стане на його місце. І ось, бачу, новим редактором буде мій колишній лектор, який, пригадую, нераз мене

похвалював, що я був "добрим студентом". Очевидно, я міг бути з цього лише задоволеним. На жаль, воно "не так сталося, як ждалося"...

Передовсім, я був досить здивований і розчарований, що коли я говорив до Грінберга щось по-українському, він відповідав мені "па-руссі"... Та ж ще рік тому назад в інституті він свої лекції викладав українською мовою! Та кого-кого, але його, жида, ніхто не міг запідозрити в симпатіях до українського буржуазного націоналізму. І взагалі, я не міг не помітити його незрозумілій і, здавалось би, нічим неоправданий "холодок" до мене. Здається, він нічого не мав би проти того, аби позбутися мене, хоч — забігаючи наперед, скажу, що не я, але він перший відійшов з редакції.

Викладачем історії ВКП(б) був Лапідонін — також жид. Викладав він гарною літературною українською мовою. Пригадую, цей Лапідонін був дуже скупим щодо своїх викладів. Формально маючи 45 хвилин часу на виклад однієї лекції, він ніколи не тільки не "перетягав" час, але, як правило, завжди на кілька хвилин вкорочував цей час (або починав трохи пізніше).

Були ще й інші викладачі — з політекономії, діямату, військових справ, прізвища яких, на жаль, позабував.

На денному трьохрічному курсі чи факультеті УКІЖ-у українську мову викладав тоді добре тепер відомий на еміграції український літературознавець і публіцист проф. Юрій Шевельов.

У вечірній групі, де я вчився, було яких 15-20 студентів, при тому, переважна більшість з них не були українцями. З них особливо незабутнім для мене залишився Ігор Северінський — жид, який був також секретарем УКІЖ-у, і який став моїм дуже добрим приятелем. Тому, що він та-ж мешкав на Журавлівці, після викладів ми часто йшли додому разом, розмовляючи на ріжні теми. Пізніше він також поступив до Медичного інституту. Ігор Северінський був одним з найкращих моїх приятелів, яких я будь-коли мав у житті.

Книжку д-ра Юліяна Мовчана "Незабутнє і непрощене" можна набути в українських книгарнях або висилаючи замовлення (10 дол. вже з коштами пересилки) на таку адресу:

Mr. Julian Movchan, M. D.
P. O. Box 133
Macedonia, Ohio, 44056
USA

Лев ЯЦКЕВИЧ

ЖЮЛЬ ВЕРН — ТВОРЕНЬ НАУКОВОЇ ФАНТАСТИКИ

Кожна людина є задивлена в минулі, — вона будує своє життя на звичаях, взорах та досвіді своїх батьків та боїться змін і новаторства, навіть тоді, коли вони змінюють життя на краще. Тому ми називаемо людину консервативною. Консервативними є також релігія, політика, економія та наука. Лиш техніка є революційна та має свої очі звернені в майбутнє. Кожний новий винахід, кожний новий розвиток технології вдаряє нещадно по "статус кво", змінює людину та захитує традицію естаблішменту. Без засобів техніки, навіть в дуже примітивній формі, ми не перетривали б Льодової доби і не вийшли б ніколи з печер на деннє св.тло. Якщо б ми сьогодні позбавили людину осягів технології, більшість людей померла б з голоду. Люди користуються здобутками техніки, втішаються високим життєвим стандартом, але в душі не люблять техніки та зідхають ностальгійно за "старими, добрими" часами: за нафтовою лямпою, ватраном, скрипом колодязя та молоком "просто від корови".

Жюль Верн (1825-1905) не тужив за старими "добрими" часами, а навпаки, він мав очі, звернені в майбутнє, сповнені чудес техніки та фантастичних досягнень технології, якої він був величним звеличником. Жюль Верн був дитиною Індустріальної Доби, позначеної розвитком машин та механізацією промислу. Він ще маленьким хлопцем пересиджував на залізничній станції свого родинного міста Нант, у півдневій Франції, та вдивлявся годинами, мов зачарований, в льокомотив, що порскав і сичав клубами білої пари. В гімназії він мав великі труднощі з латинською конюгацією та грецькими аористами, зате учитель французької мови з гордістю показував своїм знайомим, в місцевій каварні, його домашню задачу в формі фантастичного оповідання, яким він заповнив цілий свій зшиток. Його батько, поважаний місцевий адвокат, мріяв, що син піде його слідами. Але молодий Верн записався в Парижі, в славній Сорbonні, на математично-природничий факультет, якого, проте, не скінчив ставши літературним богемістом. По короткім "флірті" з театральним мистецтвом він віднайшов свій справжній шлях у вітці літератури, що дісталася назву "наукової фантастики".

Фантастична література була відома в Європі ще від 2-го сторіччя нашої ери. Її авторами були письменники, що снували плетиво своїх романів з поміччю власної фантазії, мітології та магії: "Правдива історія" Лукіяна з Самосати, "Людина на Місяці" Френсиса Годвина, "Подорож на Місяць" Цирено де Бержерака, "Мікроме а" Вольтера тощо.

Верн постійно сидів в енциклопедіях, читав про

Дуже розмальована, не першої молодості дівка, вийшла з поїзда на маленькій станції і, сідаючи на візок, запитала:

— Чи ваш кінь не лякливи?

— Він назад не дивиться, — відповів візник.

нові технічні досягнення та вивчав усі ділянки знання. Тому всі його твори мають наукову основу, з передбаченням розвитку технології у недалекім майбутньому. Верн описує в своїх пригодницьких романах швидкобіжні літаки, підводні судна, радіо, телебачення, використання моря як харчового ресурсу, електричні печі, електричні годинники, використання електричних генераторів та моторів для погону кораблів, електричне світло, відкриття південного бігуна, відкриття руїн Атлантиди (під водою) тощо. Всі його подорожі, чи то на землі, чи під водою, чи поміж планетами, сповнені мерехтливих осягів науки та чудесних відкриттів в технології. Загальне признання Верн здобув своєю повістю "5 тижнів у балоні" (1863), але його найбільш популярними романами були: "20.000 ліг під водою" (1870) та "Таємничий острів" (1874). (оба зфільмовані Волт Діснейем), "Діти капітана Гранта" (1868), "Навколо світу за 80 днів" (1872), "Із Землі на Місяць" (1865) та "Подорож до середини землі" (1864).

Героями його романів є сильні, сміливі та гуманні діячі науки, очайдущі мандрівники, літуни, моряки й т. п. Верн поселився у французькому місті Аміен, де написав понад 100 романів. З усіх його творів повіяло свіжим повітрям уявно-романтичного плетива, яким він прямо зачаровував своїх французьких читачів, знуджених монотонними повістями старшого і молодшого Дюма. Розквіт творчості Верна припадає на ті часи, коли його батьківщина Франція була аrenoю революційних подій, що відзеркалюються в його романах, герої яких протестують проти національного, соціального, колоніального гнету та переслідувань.

Про популярність повістей Верна говорять численні їх наклади та переклади на майже усі мови світу. Для популяризації творів Жюль Верна в Росії та в Україні багато зробила українська письменниця Марко Вовчок (М. Маркович), що була особисто знайома з Ж. Верном та переклава, за його дозволом, 15 пригодницьких романів на російську мову (це було по 70-их роках, коли, на жаль, Марко Вовчок писала вже тільки по російські).

Жюль Верн у своїй повісті "Із Землі на Місяць" передбачив поїздку американських астронавтів на місяць. Для відзначення тієї історичної події, управа міста Аміен надала всім 3-ом американським астронавтам почесне громадянство цього міста, в якому Жюль Верн творив та написав свою провісну повість.

ЗУМІВ ВІДПОВІСТИ

Батько питає сина:

- Невже є справді у школі ти не відповідаєш на жодне запитання?
- Відповідаю. От і сьогодні єдиний відповів.
- А що питала вчителька?
- Хто вибив вікно.

ЖИТТЯ І ЗНАННЯ

Макар ДУДА

ЯКЩО ДУНАЙ СТРІНЕТЬСЯ З ДНІПРОМ

"Ми не можемо чекати милостей від природи, казав радянський селекціонер Мічурін. — ми повинні взяти їх". Цю в принципі розумну ідею "революціонери-перебудовники" природи в СРСР розуміють безоглядно і фактично хапають природу за горло, вимагаючи від неї сьогоднішнього добра, не рахуючись з наслідками в майбутньому. Тобто, — після мене хай хоч потоп!..

Дніпровська система гідроелектростанцій, наприклад, так спотворила природні умови, що це вже від'ємно діється взнаки у багатьох сферах життя республіки. Тепер шукають, хто винен. Науковці в першу чергу повинні були б вчасно попередити про можливі втрати від таких проектів, волонтеристські запроваджуваних безвідповідальними діячами. А теперішні їхні аргументи звучать, як у тій приказці: "дурень заднім умом багаті!"

От і зараз уже понад рік в Україні широко рекламиється проект, який голосно іменують подією, яка "не має аналогів у світовій практиці". Мова йде про будівництво 300-кілометрового каналу Дунай-Дніпро.

Траса його почнатиметься від Кілійського гирла Дунаю, плавнями виходитиме через Сицизький лиман до Дністровського лиману степами південної України, а звідти прямуватиме ще не зовсім окресленим напрямом до Дніпро-Бузького лиману. Проектна потужність каналу — понад шістнадцять кубічних кілометрів води на рік для зрошення трьох мільйонів гектарів посушливих земель півдня України та Молдавії.

Як відомо з преси, проект каналу вже схвалений і будівництво його фактично розпочато. Але "дискусії" на тему "Дунай-Дніпро" тривають і далі.

Група українських гідробіологів, скрущно похитуючи головами, пише в "Літературній Україні" 6 січня цього року: "Перед тим, як здійснювати будівництво такого великого комплексу, слід було б серйозно зважити зиск і збитки як економічні, так і екологічні. Немало в минулому було прорахунків на шкоду природі, трапляються вони й нині, — то ж не можна з легким серцем схвалювати які завгодно наміри "підкорення" і "перебудови" природи. Ми багато могли б розповісти про недоліки при створенні й експлуатації дніпровських водойм, про скрутний стан малих річок, про негативні наслідки осушення боліт українського Полісся. За останні десятиріччя в наслідок порушення природного режиму річкового стоку Дніпра, Південного Бугу та Дністра в північно-західній частині Чорного моря значно підвищилася солоність, порушився водообмін між різними шарами води, збільшилась нестача кисню, що призвело до катастрофічних змін у біожитті моря. В десятки разів упали запаси таких цінних при-

донних риб, як камбала, барабуля, бички, скумбрія, пеламіда й кефаль..."

Але поряд з цією критикою, вони змушені підтримати проект каналу Дунай-Дніпро, оскільки, — пишуть, — фактично і Дніпро і Буг і Дністер до дна "випиті" тому потрібна як порятунок ще й дунайська вода.

І коли зараз перечитуєш чергову "дискусійну" сторінку "Літ. України" (№. 1 1983 р.), присвячену цій проблемі, ще раз переконуєшся, що ніякої практичної користі вона не дасть, а лишиться пустою балаканіною, розрахованою на наївняків, які може повірять, що в державних справах якусь роля здатна відогравати, так звана громадська думка. Це точнісінько так, як у свій час проект "брежневської" конституції "всенародно" обговорювався на сторінках газет, а в результаті та конституція була без жадних суттєвих змін схвалена як закон. "Дискусія" потрібна була для того, щоб показати, яка, бачите, в СРСР демократія!

Точнісінько так і в справі каналу Дунай-Дніпро.

Гірко читати в цій газеті сповнені тривоги і справжньої турботи за матінку-природу слова письменника Хорунжого, якого хвилює, зокрема доля славетних причорноморських лиманів: Куюльницького, Хаджибейського та Тилігульського. Лікувальні грязі, — нагадує він, — це перлина світового значення, унікальне явище природи. Тут усе ціло: і грязі, й ропа, мінеральна вода і пісок, навіть хвилеприбійна піна. Хаджибей запасами лікувальних грязей не поступається Куюльникові. Правда, гробителі природи втішають:

— Чого ви так турбуєтесь? Хаджибейський лиман уже давно загинув як курорт. Необхідний солеобмін у ньому порушився, і грязі тепер спливають у море. То так буде і з Куюльником та Тулігулом. Не хвилюйтесь, — тоді вся проблема зникне. Те, що віками створювалося природою, за короткий час навіки щезне.

Автор звертає ще на одну небезпеку, про яку ніхто з творців проекту та його здійснювачів серйозно не думає. Він запитує: "Чи матиме дружній характер зустріч двох різних за мікрофауною й фльорою вод — дунайської і дніпровської? Адже дунайська вода значно брудніша за дніпрову, до того вона ще й отруена відходами промислових підприємств європейських країн. А чи не зміниться клімат у Причорномор'ї після введення в дію каналу? Адже з поверхні каналу довжиною 300 км та з опріснених лиманів випаровуватиметься велика кількість води. Та чи дунайська вода, проходячи через солоні лимани, не підвищить свою солоність до такого рівня, що стане мало придатною для зрошення, тобто, для того, ради чого й будується весь канал?"

Про це, бачите, зараз пише газета. Писала воно й минулого року, висловлювала свої аргументовані побоювання і закликала проєктувальників та державних діячів до пильного підрахунку всіх "за" і "проти", зважити і порівняти всі прибутки і збитки як матеріальні, так і моральні. І тепер знову пише...

І коли прийде справжня шкода, й тоді газета писатиме.

Тільки пізно вже буде щонебудь рятувати.

Проф. д-р Олександр АРХІМОВИЧ

ЗМІНИ У СВІТОВІЙ ПРОДУКЦІЇ ЗЕРНА

Невпинне зростання кількості населення на Землі викликає загальне занепокоєння і побоювання за майбутню долю людства. У зв'язку з цим велике значення має встановлення прогнозів щодо зміни кількості ресурсів для харчування людства.

Автор цього нарису поставив собі за мету вивчити зміни світової продукції зерна, як одного з головних джерел для харчування людства. З цією метою був використаний сирий статистичний матеріал, що його видає спеціальна комісія при Об'єднаних Націях Food and Agriculture Organization. (скорочено: FAO). Ця комісія збирає матеріали по сільському господарству з усіх країн світу і друкує їх у журналі "FAO Monthly Bulletin of Statistics"¹⁾). Користуючись цими даними, можна виражувати середню продукцію окремих сільськогосподарських культур або певних груп таких культур для заданих відтинків часу, що автор і зробив по відношенню до зернових культур²⁾. Для порівняння були обрані періоди 1969-71 і 1979-81 рр. і були враховані середні дані для цих відтинків часу. Наслідки математичної обробки статистичних даних виглядають так:

Валовий збір зерна в цілому світі:
(в тисячах метричних тонн)

У середньому за період 1969-71 рр.	1.231.685
теж за період 1979-81 рр.	1.588.688
Різниця дорівнює	357.003

що складає 29% від продукції 1969-71 рр.

Зміни продукції сільськогосподарських культур можуть залежати, з одного боку, від змін урожайності, які обумовляються станом агротехніки і введенням кращих нових сортів та, з другого боку, від зміни у розмірі посівної площи.

Світова посівна площа під зерновими культурами мінялася в ці періоди в такий спосіб (в тисячах гектарів):

В середньому за період 1969-71 рр.	682.090
теж за період 1979-81 рр.	714.459
різниця дорівнює	32.369

що складає 6.7% від посівної площи в 1969-71 рр.

На підставі цих розрахунків можна припустити, що збільшення збору зерна залежало на 22,3% від поліпшення агротехніки і застосування кращих сортів і на 6,7% від збільшення посівної площи.

С. Ш. А.

Валовий збір зерна в тисячах метричних тонн	
У середньому за період 1969-71 рр.	209.951
теж за період 1979-81 рр.	302.280
різниця дорівнює	92.329

що складає 43,9% від продукції 1969-71 рр.

Посівна площа під зерновими культурами в тисячах гектарів:

"НОВІ ДНІ", березень 1983

В середньому за період 1969-71 рр. 60.715
теж за період 1979-81 рр. 72.621
різниця дорівнює 11.906
що складає 19,6% за період 1969-71 років.

Отже, можна припустити, що збільшення збору зерна в США на 24,3% залежало від покращення агротехніки і застосування кращих сортів і на 19,6% від збільшення посівної площи під зерновими культурами.

Якщо порівняти валовий збір зерна в США з таким для цілого світу, то виявляється, що США продукує 19 відсотків світового збору зерна.

СССР

Зміни у валовому зборі зерна виглядають так (в тисячах метричних тонн), згідно статистичних даних FAO:

В середньому за період 1969-71 рр.	169.320
теж за період 1979-81 рр.	175.322
різниця дорівнює	6.002

що складає 3,5% від продукції 1969-71 років.

Згідно тих же даних посівна площа під зерновими культурами мінялася так (в тисячах гектарів):

В середньому за період 1969-71 рр.	114.822
теж за період 1969-71 рр.	120.868
різниця дорівнює	6.046

що складає 5,3% від площи 1969-71 років.

Отже, якщо і було в СССР за період між 1969-71 і 1979-81 роками невелике збільшення валового збору зерна (3,5%), то воно цілком перекривається збільшенням посівної площи за той же період (5,3%).

Треба ставитись з обережністю до статистичних даних FAO в тій частині, що відноситься до СССР, бо в основному вони базуються на офіційних даних советської статистики. В СССР зараховують як урожай вагу вогкого незачищеного зерна, яке зважують безпосередньо з-під комбайну або молотарки. Зібране зерно часто лишають на полі в купах, просто неба, чекаючи транспорту для перевозки до зерноочисток. Значна частина зерна при цьому псується і зерно стає непридатним для використання.

Великі втрати на вазі трапляються під час перевозки і в процесі очистки і сушіння засміченого і вогкого зерна. Причина перебільшення цифр у статистичних даних в СССР, крім того криється ще в советській системі збирання відомостей про урожай. Колгоспи і радгоспи мусять рапортувати про виконання завищених плянових завдань. Їх відчити ідуть в районні, обласні, республіканські центри, які в свою чергу рапортують про свої "досягнення". В такий спосіб дані урожаю нарощують, як снігова куля в горах під час обвалу.

В Центральному Статистичному Управлінні ці дані підсумовуються і друкуються в щорічних статистичних збірниках "Народне хозяйство ССР в.... году", якими охоче користуються деякі експерти советського сільського господарства. Треба думати, що в СССР, поруч з цією фальшивою статистикою, для обслуговування партії і

уряду, безумовно існує друга справжня, правдива статистика.

Ми розглядали питання розміру врожаю зерна в цілому, не говорячи про врожаї окремих зернових культур. Насправді розподіл загального збору зерна має своє велике значення. Своїм значенням зернові культури поділяються на головні для даної країни і на другорядні. В світовому масштабі до головних культур відносяться пшениця, кукурудза і риж. У середньому за 1979-81 роки співвідношення між окремими зерновими культурами у відсотках виглядало так: пшениця — 27,9%, кукурудза — 26,5%, риж — 24,7%, ячмінь — 10,0%, сорго — 4,1%, овес — 2,7%, просо — 1,8%, жито — 1,6%. Про гречку нема даних.

В окремих країнах і континентах це співвідношення міняється. Так, наприклад, головними зерновими культурами є:

- в США — кукурудза і пшениця;
- в СССР — пшениця, ячмінь;
- в Китаї — риж, кукурудза, пшениця;
- в Азії (без СССР) — риж, пшениця, кукурудза;
- в Європі (без СССР) — пшениця, ячмінь, кукурудза;
- в Північній Америці — кукурудза, пшениця;
- в Південній Америці — кукурудза, риж, пшениця;
- в Африці — кукурудза, сорго, просо;
- в Австралії — пшениця.

Питання про зміни у світовій продукції зерна та про роль окремих зернових культур у світовому балансі зерна більш детально розглянено в попередніх працях автора³).

ЛІТЕРАТУРА:

1. FAO Monthly Bulletin of Statistics. *Bulletin mensual FAO de Estadísticas*, Food and Agriculture Organization of the United Nations. Rome. Via delle Terme di Caracalla. Italy.

.. 2. FAO Monthly Bulletin of Statistics, Vol. 5. 1985. N 3, March, pp. 23-31, N 5, June, pp. 11-19.

3. Олександр Архімович. Зміни в світовій продукції зерна. Proceedings Хемічно-Біологічно-Медичної секції Наукового Товариства ім. Шевченка, Vol. VIII, 1980, стор. 30-36.

Олександр Архімович. Роль окремих зернових культур в світовому балансі продукції зерна. Там же, стор. 14-30.

ПРОСИМО ВИПРАВИТИ:

У попередній праці проф. д-ра О. Архімовича "Боротьба з овочевою мушкою" ("Нові дні", жовтень 1982) трапилася прикра друкарська помилка, яка цілком змінює зміст речення: на стор. 25, рядок 30-ий знизу Надруковано "...лялечки витримують умови вогкого ґрунту...", а треба: "лялечки не витримують умов вогкого ґрунту" і т. д.

ЧИ МОЖНА ЗАСЕЛИТИ ВЕНЕРУ?

Охолодити планету Венеру, щоб можна було заселити її людьми? Це виглядає, як тема для науково-фантастичного фільму. Все ж цей проект був представлений на 33-му Інтернаціональному Конгресі астронавтики, який відбувся в місяці жовтні 1982 року в Парижі.

Автором цього проекту є французький науковець Христіян Маршал, який займається космічними дослідами у французькому національному центрі космічних досліджень й одночасно є членом Американського інституту аeronautики й астронавтики. Ці установи ретельно вивчають можливість реалізації цього сміливого задуму.

Венера, це ніби близнючка нашій Землі — однакова маса, приблизно однаковий об'єм, має повітря, довший час рахується, як плянета найбільш придатна для колонізації зі всіх плянет нашої сонячної системи.

При допомозі американських космічних зондів, випущених в 1962-му і пізніших роках, на жаль, довідалися, що Венера не є придатна для життя на ній. Так середня температура, на рівні ґрунту, є 460 ступенів Цельсія, основний складник повітря, аж 96%, це вуглекислий газ, тиск атмосфери у 90 разів більший ніж на Землі. Отже, здається, що Венера зовсім не придатна для освоєння, але Х. Маршал так не думає, він певен, що людському генію можливо перебороти ці перепони.

Вивчаючи результати спостереження космічних зондів Х. Маршал помітив, що кількість вуглецю, елементу необхідного для життя, є однакова на Землі і на Венері. Лише у нас, на Землі, він знаходить у ґрунті у вигляді вугілля, нафти, вапна, тоді, як там, на Венері, він знаходиться в атмосфері у вигляді вуглекислого газу.

Існує думка, що дуже небезпечно спалювати наш, земний, вуглець, бо спаливши його, тобто перетворивши його у вуглекислий газ, ми знайдемося в такій атмосфері, як на Венері — хоч це ще не станеться завтра.

Думаючі оптимісти шукають вихід, надіючись знайти методу, при допомозі якої, можна зробити Венеру придатною для заселення.

На Землі так, як і на Венері, розповідає Х. Маршал, існує певна хемічна рівновага. Якщо ця рівновага дещо неоднакова, цьому причиною є лише висока температура. Щоб всі елементи, які творять оточення на плянеті Венері, стали повністю в такому співвідношенні, як вони є на нашій Землі, досить лише охолодити цю плянету. Щоб найуспішніше це зробити, досить влучити між Венерою і Сонцем хмари досить щільних порохів, які могли б фільтрувати сонячне проміння.

Звичайно, не можна й подумати про те, щоб можна було відвезти зі Землі (віддалі 62 мільйони кілометрів) таку кількість каміння — очевидно декілька міліардів тонн — для такої операції. Незлічима кількість астероїдів, говорить Х. Маршал, кружляють між Марсом і Юпітером і це є найкращий матеріал для такої цілі. Щоб пере-

нести ці астероїди в орбіту Венери, треба змінити їхню траєкторію, а це можливо зробити при допомозі міжорбітального човна — зірвавши маленьку атомову бомбу.

Астероїди й метеорити — це величезні космічні брили й каміння. Коли ці астероїди будуть уведені в орбіту Венери, витворити потрібні хмари порохів можна буде двома методами: або при допомозі термонуклеарної бомби, або, ще краще спровокувати зудар двох чи декількох метеоритів недалеко від плянети. Цей вибух викличе хмари куряви, які у вигляді сплюснутого кільца сгорнуть плянету. Одно чи декілька таких «пірен» розумно утворенихколо Венери, буде достатньо, щоб фільтрувати сонячне проміння. Це приведе до поступового охолодження атмосфери Венери на один чи три ступені тижнево. За декілька років буде можна мати там життєво придатну температуру.

В умовах холодної чи холоднішої температури концентрація вуглекислого газу в атмосфері почне знижуватися. Десь за одно чи два століття, найдовше, рівновага атмосфери Венери стане така, як на Землі. Одночасно з цим можна продукувати кисень, потрібний для життя, при допомозі біологічних процесів, які вже добре освоєні на Землі.

Науковці гадають, що технічно, при нинішньому стані розвитку техніки, цей проект можливий до здійснення. Все ж таки цього величезного задуму не може виконати одна, навіть наймогутніша, держава. Для цього потрібні зусилля й зрозуміння людей цілої нашої плянети. Тому це питання не лише технічне, а більше всього політичне.

ШАНА КОБЗАРЕВІ

У ШЕВЧЕНКО — в центрі молодого міста нафтоворників на півострові Мангішлак 2 жовтня відкрито пам'ятник Т. Г. Шевченкові. Тут, на пустельному березі Каспію, великий Кобзар провів сім років заслання.

Проект пам'ятника створили скульптори народний художник УРСР М. К. Бронський, В. В. Сухенко і Є. Б. Федоров. Висока дума про майбутнє Вітчизни лежить на чолі опального поета. Біля його ніг, ніби прориваючи бетон, тягнеться вгору молода верба. Паросток, взятий від дерева, яке Т. Г. Шевченко посадив у Ново-петрівському укріпленні в 1850 році, пустив міцне коріння на землі Мангішлаку. 132 роки розпускаються листочки на кобзаревій вербі в кам'янистій пустелі, де раніше росла лише верблюжа колючка. Нині на території колишнього укріплення виріс тінистий парк. Шумлять листям сквери й парки і в молодому місті, збудованому нафтоворниками за сто кілометрів від місця заслання поета. А в старому укріпленні створено меморіальний музей великого Кобзаря, який створив тут багато поем, і віршів, 247 малюнків, значна частина яких відображує життя і побут місцевого населення.

Члени делегації України посадили біля пам'ятника молоду тополю, доставлену з могили Т. Г. Шевченка.

(«Культура і життя»)

ТРЕТЬЕ ОКО

Очі — це дуже важливі органи чуття. Чим прimitivніші очі, тим більше їх повинна мати тварина. Вчені встановили, що для хребетних (до них належить і людина), які мають високорозвинений мозок і дуже досконалі очі, вистачить їх три. У риб, плазунів, птахів, ссавців по три ока. Тільки про існування третього ока ми забуваємо або просто не знаємо. Не дивно, третє око в людини знаходиться в глибині мозку і називається шишкоподібною залозою. Воно невелике. В людини воно важить 0.1—0.2 грама. Вперше вчені виявили його близько ста років тому і надзвичайно здивувалися.

В результаті тривалих досліджень з'ясовано, що сьогодні третє око в холоднокровних тварин виконує роль термометра. У людини воно перетворилось у повноцінну незвичайну залозу. Вироблювані нею гормони діють на інше мозкове утворення — гіпоталамо-гіпофізарний комплекс. А він бере найактивнішу участь у регуляції водно-солевої рівноваги в організмі складу крові, травлення, статевого дозрівання, а головне — організує наш емоційний стан і в кінцевому результаті визначає характер нашої психічної діяльності.

ЦІКАВЕ ПРО ПЕЧЕРИ

Південне гірське узбережжя Криму — край печер. Вони утворились в наслідок розчинення та вимивання вапнякових гірських порід поверхневими й підземними водами і досягають величезних розмірів.

Ряд печер надзвичайно вражає відвідувачів казковою красою внутрішнього вбрання. Під впливом штучного світла в темряві вимальовується безліч натічних вапнякових колон і бурульок, що виблискують різними барвами.

Будучи дуже цікавими геологічними утвореннями, ці печери відомі також своєрідним тваринним світом і залишками стародавніх людських поселень.

У 1926 р. в печерах Кік-Коба, Мурзак-Коба та інших виявлено кістяки людей, тварин, знаряддя з кістки та крем'яний інвентар стародавнього кам'яного віку. Але далеко ще не всі кримські печери вивчено. Вони тягнуть у собі цінний історичний скарб: чекають своїх дослідників.

**

На Міжнародному конгресі спелеологів в Оломовці, Чехо-Словаччина, особливу увагу спеціалістів приковували інформації про нові відкриття і послідження печер і лабіринтів на терені Тернопільської області.

У підземних лябіrintах зустрічаються виміті водою в гіпсі чудові залі та численні озера. Серед них печера "Голубе озеро" відзначається особливою красою. Проведені експедиції відкрили цілий підземний світ лябіrinтів і печер, що виходять поза 100 кілометрів довжини.

ЮВІЛЯТИ В ЛОС-АНДЖЕЛЕСІ

Якби українцям міста Лос-Анджелес у Каліфорнії довелося іменувати найзаслуженніших членів місцевої громади, загальний вибір не міг би оминути відомої трійки діячів: Анатоль Юриняк, Микола Новак і Євген Людкевич. Кожний із власним профілем, життєвим шляхом і окремими заслугами, ім характерна спільнота прикмета: віддана і невтомна праця для свого суспільства та спільне 80-ліття, яке вони зустрічали в кінці минулого року.

Характерний ім і спільнота життєвий оптимізм, сердечна і душевна ширість, доброзичливо усміхнені лица, що, мабуть, великою мірою пояснюють їхню бадьорість, яка не поступається перед ходом літ.

Побувавши у ряді українських громад США, відомий літературознавець, письменник і публіцист Анатоль Юриняк поселився тут поблизу своєї доньки та внуків, приймаючи участь у місцевому культурно-громадському житті.

Микола Новак по-праву вважається засновником української громади у Лос-Анджелес з її культурно-громадськими установами, включно із церквами українців міста. Активний член націоналістичного ОДВУ, співрежисер і співактор ряду фільмів В. Авраменка, посередник із Голлівудом, представник українців у політичному світі, Микола Новак постійно перебуває у центрі життя української громади, яка його шанує і любить.

Відзначення 70-річчя існування українського Пласту та 17-их роковин цієї заслуженої організації української молоді у місті Лос-Анджелес завдачується відданим працівникам і вихователям Пласту, співтрудівником якого є пластунський сеньйор Євген Людкевич. Багато сотень українських пластунів (та інших віячних батьків) зобов'язані цьму невтомному ентузіастові із славних "Лісових чортів", за його ширу і віддану працю із українською молоддю в зусиллях прищеплення їй шляхетних чеснот і любові до Батьківщини.

Привіт ім, ювілятам! І багато сили та літ!

О. ЗАХАРІВ

КАНАДСЬКА СЦЕНА

КОРОЛІВСЬКА КОМІСІЯ ВИВЧАЄ ЕКОНОМІКУ КРАЇНИ

Бен Малькін, парламентарний пресовий кореспондент "Канадської сцени".

Назначення Дональда Макдональда, колишнього міністра фінансів, як рівно ж і міністра енергії, копалень і природних багатств до Королівської комісії про економію, звернуло увагу на питання, чи такі комісії виконують свої завдання та чи мають вони корисну ціль.

Рекорд-осяг вказує на те, що вони виконують своє завдання та є корисні. Мабуть більше, ніж у будь-якій іншій демократичній країні, Канада вживав методів королівських комісій (у США така комісія називається Президентською комісією) для дослідження та роблення рекомендацій про справи прилюдного значення.

Комісія Макдональда буде розпитувати про майбутній курс канадської економії на середній і довгий реченці. Вона братиме до уваги зміну природу світової економії з її технологічною революцією, що спалахнула з розвитком електроніки і хемікалій, новий розподіл праці, а також той факт, що колишні мало розвинені країни стають експортерами промислових товарів.

Парламентарна комісія особливого призначення недавно подала звіт про проспекти канадського ринку праці на 1980-ті роки і поручає, щоб творити нові вишкільні й перевищкові програми в таких ділянках як: інженерія, обчислювальні машини-комп'ютери та в ділянці хемії. Федеральний уряд приняв ці рекомендації і вже більшість з них увів у силу. Сподіються, що Макдональдська комісія продовжуватиме цю працю.

На початку 1920-их років, коли радіо спершу опанувало Північну Америку, то стало ясно, що Канаду заливатимуть американські радіомовлення та що канадські радіостанції не матимуть змоги змагатися з ними. Тоді назначено Королівську комісію для студіювання цього питання і вона рекомендувала, що тільки федеральний уряд мав фінансову силу, щоб протиставити цьому конкурючу систему. У результаті цього створено Канадську Радіопередавальну Корпорацію.

Під час депресії 1930-их років стало ясно, що хоч провінційні і муніципальні уряди відповідали за опіку над індивідуальними громадянами, проте вони не мали ресурсів, щоб це самі робили. Створено Королівську комісію федеральніо-провінційних відносин і вслід за її рекомендаціями, федеральний уряд відігравав більш пряму роль від 1940-го року в таких справах, як супільна опіка, забезпечення для безробітних, допомога родинам та в інших ділянках, ніж це робив перед тим.

По Другій світовій війні Королівська комісія, яку очолив покійний Вінсент Месей, досліджувала стан мистецтва в Канаді. У результаті цього створено Раду Канади, в якій федеральний уряд відіграє велику роль в плеканні й розвиванні мистецтва по всій Канаді з його фінансовою допомогою в ділянці, яка раніше була під юрисдикцією провінційних урядів.

Королівська комісія досліджувала питання медичної обслуги перед тим, як її ввів федеральний уряд. Це розлідження очолював суддя Емет Гол, який сильно підтримував прилюдну допомогу медичної опіки.

Королівська комісія двомовності й двокультурності, яка постала під час 1960-их років, поручала уживати обидві офіційні мови Канади, що й увійшло в силу. Вона також доручала урядові та рекомендувала, щоб підтримувати політику багатокультурності, що в результаті стало основою сучасної урядової політики й курсу в цьому питанні.

Отже Королівські комісії були ефективними. Часами говорять, що вони становлять непотрібні видатки, тому що уряд міг би самий це досліджувати зі своїм власним персоналом, але Королівська комісія, здається, має можливість осягати свою ціль, чого часто не може зробити уряд.

Фото: Нешіонал філм Борд оф Канада

"БЕЗГОЛОСИЙ СПІВ"

БЕЗГОЛОСИЙ СПІВ — ФОТОГРАФІЇ ЗІ СЛОВ'ЯНСЬКИХ КРАЇН; таку назву має книжка і виставка Джона Паскевича. Книжку видала й заопікувалась мандрівною виставкою Національна Рада Фільмів Канади. Виставка почалась у Вінніпезькій картинній галереї 3-го лютого й триватиме до 20-го березня ц.р. Пізніше цю виставку покажуть і в інших канадських містах.

Виставлено 68 мистецьких фотографій з Білорусі, Болгарії, Польщі, Росії, України, Чехо-Словаччини і Югославії, що їх автор підібрав зі своєї майже цілорічної подорожі в 1980 році. Книжка "Безголосий спів" вийшла у вид-ві Лестер і Орпен Денніс, з передмовою Джозефа Скверецького. Уже встановлено, що від 1-го квітня до 7-го травня ця виставка буде показуватись у Саскатуні в Галерії Фотографів, а від 10 червня до 11-го липня в Мистецькій галерії в Ріджайні.

Джон Паскевич — відомий канадський мистець українського роду. Проект "Безголосого співу" виник у нього під впливом переказів та пісень з країни його дідів — України. Як видно, з репродукції в цьому числі "Нових днів", мистець фотографував на Україні не тільки те, що подобалось господарям, а радше не тільки тоді, коли їм би хотілось...

Хоч офіційна назва репродукції звучить якось кручено ("Подположе"), її сміло можна дати назву "З вершин і низин" або "На панцирі пшеницю жала..." .

ЗАМІСТЬ ДВИГУНІВ — ВІТРИЛА

Провідною темою міжнародного симпозіуму, що відбувся в Лондоні, була перспектива використання вітрильників у зв'язку з підвищенням цін на бензину та дизельне пальне. В Японії вже побудовано таке судно водотоннажністю 1600 т. Керування вітрилами площею 200 м² здійснюється автоматично за допомогою електронного ординатора, що інформує про силу вітру, морські течії і курс.

ЛІСТИ ДО РЕДАКЦІЇ

КУПІВЛЯ ЗЕМЛІ В УКРАЇНІ?

Друкуючи різні інформаційні матеріали, подані не членами редакційної колегії, редакція, звичайно, не несе відповідальності за певні погляди автора, але там, де йдеться про принципіальні факти, редакція, як мені здається, мусить жадати від авторів додаткових пояснень чи уточнень, щоб не вводити читача в оману... Під цим оглядом мені лишається неясним певний уступ з кореспонденції Синьої Волошки ("Нові дні", червень 1982), де вона пише: "Землю в селі люди збирають, скуповують тепер, дістають в наслідство. Правда, колгоспникам приділяють 40 соток землі, а не-колгоспникам — 15 соток, але багато людей має більше землі."

Як усе це розуміти? Що значить "збирають землю"? Яким способом? А ще неймовірніше — яким чином "скуповують землю"? Від кого? В яких межах? Відомо, що можна мати присадибні ділянки при хаті, "садибі". Де ж відбувається "скуповування", "збирання"? В якомусь іншому місці? З польового масиву? Чи ще десь? І на основі якого державного закону? Адже продаж землі заборонений всіма радянськими законами...

Чи не могла б шановна редакція сконтактуватися з автором і подати якесь роз'яснення, оскільки сам по собі факт продажу-куплі землі дуже важливий і цікавий для зрозуміння сучасних порядків і життя на Україні.

Б. Александер

Синю Волошку й інших, що можуть дати пояснення на згадані вище запитання, просимо це зробити негайно. — РЕД.

ЩЕ ПРО НАРОДЖЕННЯ ОСТАПА ВИШНІ

О. Коваленко критикує деякі речі ("Нові дні", ч. 11, 1982 р.), які йому не подобаються у статті Дмитра Чуба про Остапа Вишню. Його критика часто несправедлива...

Приміром, справа "неясного" заголовка. О. Коваленко хотів би, щоб заголовок вказував, чи сучасники наші — нинішні, чи Остапа Вишні. 300 років тому була мода розтягати заголовки. Так, заголовок романа "Дон Кіхот" забирає яких пів сторінки. А сьогодні... читач робить багато висновків сам.

О. Коваленко не подає джерел, на підставі яких він розбудовує свою критику. Він запевняє, що день народження Остапа Вишні припадає на 11, а не 12 листопада. А сам Вишня у своїй "Автобіографії" каже, що він народився "1 листопада за старим стилем". (Остап Вишня, "Вибране", Харків, 1981). То хто тут більше стоїть до правди: Коваленко, чи Чуб? Чуб.

Далі, на цій же сторінці Остап Вишня додає: "...подія ця трапилася не в самім містечку, а в

хуторі Чечва біля Груні...". А чому О. Коваленко настоює на протилежному? Чи він краще знає за самого Вишню?

Слово Чечка у Чубовій статті — друкарський чорттик. За неї Чуба не треба критикувати. А от у Коваленковому листі "на ВИЙШОВШУ з мови назву" не є друкарський чорттик. Це просто недбалство.

При цій нагоді я хотів би висловити своє захоплення цінною і цікавою книжкою Дмитра Чуба, уривок з якої про Остапа Вишні ми читали в "Нових днях".

Євген Гаран, Австралія

У СПРАВІ Б. ОЛЕКСАНДРОВА

Ми надзвичайно вдячні п. Ігореві Качуровському: докторові і професорові УВУ, науковцеві, літературознавцеві, літературному критикові, письменникові, поетові, людині винятково високих духових якостей і незрівнянної шляхетності, "дуже близькому приятелеві" Бориса Олександрова за' велими цінні для нас деталі з біографії моого покійного чоловіка, які він подав у своєму спомині про Алесь Салав'я в журналі "Нові дні", січень 1983, стор. 21-23. Сердечно бажаємо йому Божої ласки.

Світлана Кузьменко-Грибінська з синами

8. 2. 1983.

Р. С. Коментар до тієї стрічки у спомині, що стосується освіти моого покійного чоловіка: Не дивлячись на те, що Борис Олексandrів не був засікальний іти в науку до Ігоря Качуровського, як це зробив Алесь Салавей, який пізніше, як згадує Ігор Качуровський у спомині, відмовився з ним листуватися, мій чоловік таки не залишився зовсім неосвіченим. Він закінчив канадський університет зі ступнем МА та бібліотечну школу, після якої — був понад 17 років директором канадських бібліотек: 5 років — однієї, а понад 12 років — п'ятьох разом. Додам до цього, що другий раз мій чоловік відмовився іти в науку до Ігоря Качуровського, коли Ігор Качуровський запрошує мого чоловіка іти робити у нього докторат на УВУ. Ігореві Качуровському чому завжди хотілося, щоб мій чоловік став таким розумним і освіченим, як він сам.

Інших речей в спомині коментувати не буду, бо мені, як дружині Бориса Олександровича, про якого йде мова у спомині, — не випадає.

С. К.-Г.

Треба звернути увагу на те, що спогад Ігоря Качуровського описує в основному післявоєнні (40-ві) роки в Австрії, а не 60-ті і пізніші роки в Канаді. Спогад, на нашу думку, позначеній добродушним гумором, який нічим не починяє згаданих там осіб. — РЕД.

С П А С И Б І

...У цьому новому 1983 році бажаю Вам, співпрацівникам журналу, кріпкого здоров'я, ясності мислі, гостроти розуму, що так потрібні для Вашої кропіткої, відданої праці й посвяти для збереження нашої культури і літератури зокрема. Читаючи журнал "Нові Дні", подивляю Вашу енергію, настирливість, силу волі й охоту писати, переборюючи недуги, розчарування, байдужність загалу і матеріальні нестатки.

Для мене Ви всі є герої-борці і це від щирого серця пишу. Журнал дуже цікавий. З нього я довідалася про багатьох мистців пера і мистців інших ділянок культури. Про наші культурні здобутки на Батьківщині і на еміграції. Отимала деякі відомості з історії і географії України. Познайомилась з письменниками і новими, і вже з досвідом. За все це Вам щире спасибі.

Жаль бере, що багато книг наших письменників, які відійшли, не можна в Австралії дістати. Спасибі Вам за те, що оголошуєте альманах "Слово", за твори Винниченка, за друкування забутих письменників.

Високоповажаному пану Стефанику висловлюю жаль за недовір'я до нас, читачів. Я певна, що в Австралії знайшloся б багато хто купив би його спогади про тата. Низенький уклін Григорію Олександровичу Костюкові і щире вітання з днем народження, хоч і запізнено.

Шлю передплату на два роки і бажаю всім багато щастя і здоров'я.

Валентина Кравченко, Австралія

ЧИТАЧІ ПРО "НОВІ ДНІ"

...Разом з цим листом надсилаю чек у сумі 30.00 дол. Зазначену суму прошу розподілити так: 15.00 дол. передплата журналу на 1983 рік, а решта на Ваші потреби.

Щиро вдячний усім тим, хто дає мені присміність читати майже безперебійно вже багато років один з найліпших журналів на еміграції.

В. Андре з Родніою, Нью-Йорк

Здоров'я, витривалості, послідовності та Посилаю вам чека на 50.00 зелених на пресо-справедливої оцінки наших загальних дій та життя у діяспорі бажаю. Бо ж "Нові дні" існують досьогодні через це.

I. Наливайко, Гамільтон

Посилаю вам чека на 50.00 зелених на пресо-вий фонд, щоб продовжувати життя "Нових днів".

Спиридон Лаута

Прийшло мені на думку, що непогано було б, якби ви інколи друкували важливіші факти-мемуари про 1935-1940 роки в Україні. У нас переважає в усій пресі чомусь матеріал про 20-ті роки, роки розкуркулення (1929-1933) та про теперішні події в УРСР. Але ось роки 1935-1940 ще далі окутані якоюсь імлою, недоговореннями. Брак точних фактів. Цю добу треба наслідити

виразніше, навіть коли вийдуть на верх при цьому якісь неприємні для нас дані.

С. Ю. Проценко, Нью-Йорк

Поки появлять спогади про ті часи в "Нових днях", радимо читачам познайомитись з книжкою Григорія Костюка "Окайні роки". — Ред.

... З нагоди 70-ліття проф. Д. Кислиці ... прошу передати йому мої найциріші побажання. Я вже 60 років працюю в нашій пресі, але преса наша занепадає, багато в ній неправди!

В одній газеті недавно було написано, що в нас *немає літературного журналу!* Якщо знайду, то пришлю вам як куріоз! Маю охоту написати про мовні проблеми, бо проф. Одарченко теж в дечому помиляється... Важлива не тільки мова, але й тематична редакція, яка дуже "шванкує" у всій нашій пресі! Ніяк не розчовпаю, пошо містити такі контролерсії того "рунавірця". Скільки "рунавірів" передплачує "НД"? Ми вже такі розбиті, а тут ще нова диверсія! Кому вона потрібна?

З найкращими побажаннями Д. І., США

Посилаю Вам чека на 20 дол. — то буде передплата на 1983 рік і маленький даток на Ваші потреби. Дай Вам, Боже, сил і спроможностей і далі видавати "Нові Дні" таки новими і цікавими.

Андрій Баранник, Кергонксон, Н. Й.

ПОВІДОМЛЕННЯ

Шановних передплатників і жертводавців на фонд видання книги Гелія Снегірьова "НАБОЇ ДЛЯ РОЗСТРІЛУ" оцім повідомляємо, що книга вже друкується в Торонто. Будемо робити все можливе, щоб книга була гостова і вислана передплатникам якнайскоріше.

У передплаті книга коштує 15 доларів. Після видрукування ціна буде значно більша. Тому запрошуємо наших громадян передплатити цю книгу і, по змозі, прислати пожертву на видання, бо кошти друкування і поштові пересилки тепер на багато збільшилися.

Чеки на передплату і пожертви просимо писати так: Snehirow's Book Fund і висилати на адресу в Канаді:

So-Use (Toronto) Credit Union Limited,
AC/NO 1731030,
406 Bathurst Street,
Toronto, Ont. M5T 2S6
Canada

в США:

Ukrainian Credit Union,
831 Joseph Avenue,
Rochester, N. Y., 14621
U.S.A.

ЗА ГРОМАДСЬКИЙ КОМІТЕТ У КАНАДІ:
(—) Микола Валер (—) Тоня Городовіч
(—) Іван Дубилко

СПИСОК ЖЕРТВОДАВЦІВ НА РОЗБУДОВУ В-ВА "НОВІ ДНІ" ЗА ЛЮТИЙ 1983

пані Анна і Ол. Маяровські, Едмонтон, Канада	100.00	пані О. Радкієвіч, Торонто, Канада	5.00
Д-р Ю. Мовчан, Македонія, США	50.00	пані Л. Діяк, Стівгтон, США	5.00
В. Котенко, Чікаго, США	50.00	Д-р М. Г. Воскобійник, Невінгтон, США	5.00
П. Степура, Торонто, Канада	48.00	пані М. Євсевська, Філадельфія, США	5.00
Е. Гаран, Австралія	42.02	О. Заставний, Содворт, Канада	5.00
М. С. Козинець, Зах. Німеччина	35.39	В. С. Микитчук, Вілловдейл, Канада	5.00
С. Лавута, Вілловдейл, Канада	35.00	А. Чудовський, Ведерсфільд, США	5.00
пані Лідія Лібер, Торонто, Канада (Замість квітів на свіжу могилу свого мужа сл. п. Р. Лібера)	30.00	проф. П. Шинкар, Філадельфія, США	5.00
Я. Гвоздецький, Австралія	30.00	Г. Лозенко, Ньюарк, США	5.00
О. Зозуля, Лівонія, США	30.00	Ф. Гайовий, Мінніаполіс, США	5.00
пані Закревська, Австралія	25.73	С. Процик, Спрінгфільд, США	5.00
Д. Мірчук, Гемет, США	25.00	о. М. Михайлюк, Лорайн, США	5.00
О. Семютюк, Торонто, Канада	25.00	Д. Дейнеко, Австралія	5.00
А. Худяк, Стерлінг, Г. США	25.00	О. Куриленко, Австралія	5.00
В. Соколовський, Сиракюз, США	25.00	М. Євсевський, Австралія	5.00
П. Косенюк, Рочестер, США	25.00	пані Г. Гришко, Сеалт, США	5.00
А. Сугобек, Монтерей, США	25.00	М. Чумак, Ревер, США	5.00
Н. Барабаш, Вілловдейл, Канада	25.00	А. Хоменюк, Моресвіль, США	5.00
І. Костюк, Торонто, Канада	20.00	П. Д.	5.00
М. Іщенко, Содбури, Канада	20.00	П. Гурський, Чельменгам, США	5.00
А. Кармелюк, Туянг, США	20.00	Д. Корнічук, Содбури, Канада	5.00
В. Сокіл, Австралія	20.00	Г. К. Туркало, Орандж, США	5.00
пані А. Бражник, Нью Йорк, США	20.00	пані Л. Журавель, Мінніаполіс, США	5.00
пані В. Преско, Йонкерс, США	16.00	І. Журківський, Варрен, США	5.00
Ю. Поліщук, Пітсбург, США	15.00	В. Будько, Парк Рідж, США	5.00
Н. Отрошко-Арський, Чікаго, США	15.00	С. Пасіка, Содбури, Канада	5.00
В. Балаг, Монтерей, США	15.00	пані Г. Корінь, Австралія	3.00
пані Ревуцька, Венківер, Канада	15.00	В. Бондар, Ніагара Фалс, Канада	3.00
К. Галецький, Орадель, США	10.00	А. Шевченко, Австралія	2.50
В. Конюх, Скарборо, Канада	10.00	пані К. Матіаш, Торонто, Канада	2.00
Ф. Кліменко, Бельгія	10.00	Ф. Габенко-Луб. Австралія	1.64
Р. Боб'як, Йонкерс, США	10.00		
П. Кравчук, McKis Парк, США	10.00		
пані П. Атаманюк, Австралія	10.00		
Д. Слюсар, Лондон, Канада	10.00		
Д-р І. А. Кмета, Філадельфія, США	10.00		
І. Данилюк, Торонто, Канада	10.00		
І. Завгородній, Вайнмаунт, Канада	10.00		
А. Микитенко, Детройт, США	10.00		
Д. Пальчик, Детройт, США	10.00		
М. Харина, Філадельфія, США	10.00		
пані Л. і В. Неліпа, Торонто, Канада	10.00		
А. Качор, Вінніпег, Канада	10.00		
пані Е. Оношко, Рочестер, США	10.00		
пані Е. Літвінова, Торонто, Канада	10.00		
пані О. Козак, Чікаго, США	10.00		
пані В. Юрченко, Йонкерс, США	10.00		
пані В. Стукало, Даунівсл, Канада	10.00		
пані М. Безпечна, Ніагара, Канада	10.00		
А. Тертишник, Оттава, Канада	10.00		
С. Токар, Ніагара, Канада	10.00		
Г. Сірик, Форт Ері, Канада	10.00		
Г. Чмир, Дедгам, США	10.00		
М. Козак, Бурлінгтон, Канада	10.00		
О. Маслівець, Вестон, Канада	10.00		
А. Крамар, Австралія	8.20		
пані Л. Лебединська, Вілловдейл, Канада	8.00		
В. С. Яворський, Торонто, Канада	8.00		
В. Яровий, Торонто, Канада	8.00		
пані Л. Перець, Бранфорд, Канада	6.00		

НОВИХ ПЕРЕДПЛАТИКІВ ПРИЄДНАЛИ:

пані П. Завертайло, Дес Плейнес	2
Д. Грушецький, Рівер Гров	1
Я. Гвоздецький, Австралія	1

ДАРОВІ ПЕРЕДПЛАТИ:

Л. і Б. Неліпа, Торонто	1
С. Лавута, Вілловдейл	1
К. Роговський, Торонто	1

Спасибі всім за допомогу.

Редакція і адміністрація "Нових днів"

ПІДРАХУВАВ

Зустрілися давні приятелі. Один і каже:

— Ти знаєш, що кожна чарка горілки скорочує
життя на годину?

— А мені тепер байдуже. Я підрахував, що вже
п'ять років не живу.

ПО ЯКІЙ ПРОГРАМІ?

Сварився чоловік з жінкою. Та такий гвалт зчинили, що хоч вуха затикай. Ралтом у двері зазирнув сусідський хлопчина.

— Що тобі?

— Татко просив запитати, по якій програмі йде
така цікава передача.

POSTAGE PAID AT TORONTO
Second Class Mail Registration
Number 1668
If not delivered please return to:
NOVI DNI
Box 126, Postal station "N"
Toronto, Ont., Canada M8V 3S4

НОВІ КНИЖКИ УКРАЇНСЬКОГО ВИДАВНИЦТВА "СМОЛОСКИП":

Микола Руденко. ОРЛОВА БАЛКА. Самвидавний роман про життя в сучасній Україні з передмовою І. Качуровського. 1982, стор. 454. Ціна в твердій оправі 16.75 дол.

Микола Руденко. НА ДНІ МОРСЬКОМУ. П'єса з часів сталінського терору й німецької окупації України. 1981, 80 стор. Ціна 4.75 дол.

Олексій Тихий. РОЗДУМИ. Збірник статтей, документів, спогадів. 1982, 79 стор. Ціна 3.25 дол.

Тарас Мельничук. ІЗ-ЗА ГРАТ. Збірка поезій, написаних на волі і в ув'язненні. 1982, 83 стор. Ціна 3.25 дол.

Микола Хвильовий. ТВОРИ В П'ЯТЬОХ ТОМАХ. Том II, 409 стор., в твердій оправі, ціна — 15.00 дол. Том III, 508 стор., в твердій оправі, ціна — 20.00 дол.

Микола Холодний. ПРО ДУШУ В ПІСНІ ТА ПРО ПІСНЮ В ДУШІ. Упорядкував О. Зінкевич. 1981, 139 стор., ціна — 7.75 дол.

Олесь Бердник. СВЯТА УРАЇНА. Есеї й листи. Упорядкував Богдан Арей. 1980, 228 стор., ціна — 8.75 дол.

Микола Руденко. ПРОЗРІННЯ. Збірка самвидавних поезій. Вступна стаття ген. Петра Григоренка, післяслово д-ра І. Качуровського. 1978 р., 400 стор., ціна (в твердій оправі) — 10.75 дол.

Микола Руденко. ХРЕСТ. Самвидавна поема. 24 стор., ціна — 1.75 дол.

Святослав Караванський. СУТИЧКА З ТАЙФУНОМ. Перша збірка поезій автора, який проплив 30 років у концтаборах і тюряма СРСР. 1980, 188 стор., ціна (в твердій оправі) — 1.75 дол.

ІНФОРМАЦІЙНІ БЮЛЕТЕНІ Української Громадської Групи Сприяння Виконанню Гельсінських Угод. Упорядкував О. Зінкевич. 1980, 200 стор., ціна — 8.25 дол.

УКРАЇНСЬКИЙ ПРАВОЗАХИСНИЙ РУХ.

Збірник документів і матеріалів київської Української Гельсінської групи. Упорядкував О. Зінкевич, передмова А. Зваруна. 1978, 480 стор., ціна в твердій оправі — 12.75 дол.

Євген Грицяк. КОРОТКИЙ ЗАПИС СПОГАДІВ. Історія Норильського повстання. 1980, 128 стор., ціна — 4.75 дол.

Замовлення в Канаді проситься слати на адресу:

Smoloskyp
P. O. Box 153, Sta. "T"
Toronto, Ont. M6B 4A1
Canada

Замовлення у США і з усіх інших країн слати на адресу:

Smoloskyp
P. O. Box 561
Ellicott City, Md. 21043
USA

КНИЖКИ НА ПРОДАЖ

Петро Волиняк. КИЇВ — Читанка для 3-ої класи 4-те видання. Ціна 3.00 дол.

Петро Волиняк. ЛАНИ — Читанка для 4-ої класи 4-те видання. Ціна 3.00

I. Бережний. УКРАЇНСЬКА МОВА. Початкова граматика української мови. Ціна 3.00 дол.

Д. Чуб. СО ТІС ІС АВСТРАЛІЯ. 112 стор., в м'якій оправі. Ціна 3.50 дол.

В. Винниченко. МІЖ ДВОХ СИЛ. Драма на 4 дії. Ціна 2.00 дол.

УВАГА! Просимо до замовлення додати 15% на поштову оплату.

Вижче подані книжки замовляти в адміністрації "Нових днів"